



ИЗДАНИЕ НА ИЛИНДЕНСКАТА
ОРГАНИЗАЦИЯ



Съдържание:

ДАР
ОТ НАРОДНАТА БИБЛИОТЕКА
„СВ. СВ. КИРИЛ И МЕТОДИЙ“
СССР

1. Книжнината и Възраждането от Никола Филиповъ
2. Братоубиецъ, Народният работник... на Стрика Алекса, Патриотът — на Зафира и на Спира отъ Вѣнко Марковски
3. Емборски спомени отъ 1893 год. — Благой Димитровъ
4. Какъ загубихме Ничо Каранджуловъ и Найдо Пещалевецъ отъ П. Ацевъ
5. Изъ нескончаемитъ страдания на Македонския българинъ
6. Моята дейностъ въ Битолското поле и въ Морихово отъ Ник. Петровъ Русински
7. Хр. Ив. Сираковъ отъ Г. Ив. Бѣлевъ
8. Църковно-учебното дѣло въ Демир-Хисарска околия отъ Ил. И-въ
9. Положението

Sommaire:

1. La littérature et la Renaissance par Nicolas Vassileff
2. Poésies en patois Macédonien: a) Le fratricide; b) Le travailleur pour le bien du peuple (à l'oncle Alexo) et Le patriote par Vénko Markovsky
3. Mes souvenirs de la ville d'Émboré de 1893 par Blagoï Dimitroff
4. Comment nous avons perdu nos camarades Nitcho Karandjouloff et Naïdo Péchtalevets par Pétre Atzeff
5. Le calvaire des Bulgares réfugiés de Macédoine
6. Mon activité dans la plaine de Bitolia (Monastir) et dans la région de Morihovo par Nicolas Pétroff Roussinsky
7. Christo Iv. Sirakoff par Ghéorghî Iv. Béleff
8. L'oeuvre scolaire à Démir-Hissar et dans sa région par Ilia Ivanoff
9. La situation

СЪОБЩЕНИЕ

Ръководното Тѣло на Илинденската организация съобщава, че отъ 19 октомврий н. г. на досегашниятъ инкасаторъ Миланъ Пановъ му е отнето правото да събира каквито и да е суми за смѣтка на организацията и всички суми броени нему следъ тази дата не ангажиратъ организацията.

Отъ Ръководното Тѣло

ПРОТИВЪ МОЛЦИТЕ ИМАТЕ САМО ЕДНО СИГУРНО И ЕФИКАСНО СРѢДСТВО — АНТИМИТЪ ФЛАЙ-ТОКСЪ



Искайте двойната синя кутия съ надписъ
„ANTIMITE FLY-TOX“

Всѣка кутия струва 10 лева

ОРИГИНАЛНИЯ ФЛАЙ-ТОКСЪ се продава
само въ сини запечатани кутии, които но-
сятъ надписъ:

„FLY-TOX“

За наливно искайте да Ви се отлива само отъ голѣмъ
бидонъ снабденъ съ специалната патентъ наливачка.

ПОМПИТЕ съ надписъ „FLY-TOX“ сж най-иконо-
мични, солидни и даватъ най-ситна струя — облакъ, съ
която се постигатъ желанитъ резултати.

Депозитъ „ТЕМЕЛЪ“ А. Д. — София.

Ул. „Веслецъ“ № 6. Тел. 2-33-67, 2-26-35



ИЛЮСТРАЦИЯ ИЛИНДЕНЪ



Редакторъ: КИРИЛЪ ХРИСТОВЪ

Редакция и администрация: ул. „Пиротъ“ № 5, телеф. 2-19-32

Годишенъ абонаментъ за Царството — 120 лв., за Европа — 200 лв., за Америка — 2 долара. Отдѣленъ брой 12 лв.

Списанието е одобрено отъ Министерството на Народ. Просвѣщение съ окръжно № 40,350 отъ 28. XI. 1933 г.

ILLUSTRATION „ILINDEN“ Rédaction et administration: rue „Pirot“ 5. — Sofia, Bulgarie.

Книжнината и Възраждането

Голѣмиятъ народенъ будителъ, Паисий Хилендарски, въ своята *Славянобългарска история* отправя тоя позивъ къмъ българина:

„Ти, българине, не прелащай се, знай свой родъ и языкъ, и учи се по своему языку!“

И той съжالياва, че българитѣ, макаръ да сж започнали да четатъ на своя езикъ преди другитѣ славянски народи, нѣмали книги като руситѣ и австрийскитѣ сърби, които имали църковна свобода.

Но ето, въпрѣки липсата на църковна свобода, сетнешнитѣ дейци по нашето Възраждане, близки по време на Паисия, се заловили ревностно и съ книжовна дейностъ: искали сж да дадатъ на народа ни книги на *родния* езикъ. Още въ първата четвъртъ на миналия вѣкъ се започва книжовно движение, едновременно и само по себе въ източната и западната половина на нашето отечество. Въ източна България негови представители сж Софроний Врачански и Д-ръ Петъръ Беронъ отъ Котелъ, а въ западна (Македония) — Хаджи Йоакимъ Кърчовски отъ Кичевско и Кирилъ Пейчиновичъ отъ Тетовско.

Паисий съветва своитѣ сънародници да преписватъ неговата история, която той разнасялъ въ ржкописъ изъ българскитѣ земи. Книжовницитѣ следъ него, като съзнавали, че книгата, за да добие по-широко разпространение, трѣбва да се напечата, печатали своитѣ трудове въ чужбина поради липса на българска печатница въ Турция. Но откриватъ се и български печатници: първата — отъ *Никола Карастояновъ* въ Самоковъ презъ 1835 г., а втората — отъ *даскалъ Камче* въ с. Ваташа, Тиквешко, пренесена въ 1838 г. въ Солунъ отъ дойранчанина *Хаджи Теодосий*, дете, съ разрешение на турската властъ, започна и да се печататъ български книги. И Солунъ станалъ книжовенъ центъръ на западна България. Въ 1847 г. *Ив. Богоровъ* отворилъ българска печатница въ Цариградъ, който станалъ другъ центъръ на нашата книжнина.

Къмъ срѣдата на миналия вѣкъ, когато се разпали църковната борба, се проявили нови труженици на книжовното поле: *Христаки Павловичъ* (отъ Дупница), *Неофитъ Бозвели* (отъ Котелъ), *Неофитъ Рилски* (отъ с. Баян, Разложко), *Василъ Априловъ* (отъ Габрово) и др. И броятъ на българскитѣ книги нараства. Въ това време нашата книжнина направи крачка напредъ и въ друго отношение: създава се *периодическиятъ печатъ*. Въ

1842 г. *Константинъ Фотиновъ* (отъ Самоковъ) започва въ Смирна първото българско списание *Любословие*, което продължило своето редовно излизане въ 1844 г. Въ 1846 г. *Иванъ Богоровъ* (отъ Карлово) започва въ Лайпцигъ първия български вестникъ *Български орелъ*, а следъ това, въ 1848 г., въ Цариградъ, — *Цариградски вестникъ*. До освобождението (1878 г.) — въ периодъ отъ 36 години — броятъ на българскитѣ периодически издания е достигналъ до 104 — число, твърде голѣмо при тогавашнитѣ условия: 37 списания (13 въ Турция и 24 задъ граница) и 67 вестници (25 въ Турция и 42 задъ граница). Разбира се, тѣзи периодически издания сж спомагали много да се разпространява бързо и широко просвѣтата всрѣдъ нашия народъ.

Книжнината ни се развива въ третѣ нейни отрасли: учебникарски, художественъ и наученъ.

Учебникарската книжнина се развива бързо, следъ като *Василъ Априловъ* отваря въ Габрово въ 1835 г. общообразователно училище, подобно на което се отварятъ и въ други български градове. Отъ него време наши книжовници, току рече, все учители, бързатъ да снабдяватъ учащата се младежъ съ учебници, съ които се даватъ познания отъ разнитѣ клонове на науката.

Художествената книжнина е застъпена въ третѣ ѝ форми: *стихотворна, белетристична и драматическа*.

Стихотворната поезия започва съ нескоропнитѣ творби на редица труженици на перото, лишени отъ даръ, но обладани отъ гореща любовъ къмъ своя народъ, чиито естетически потребности — съ трогателна наивностъ — се мжчатъ да задоволятъ. Тя е така наречената „*даскалска поезия*“. Следъ тѣзи стихотворци се проявяватъ въ тази областъ, кой съ по-голѣмъ, кой съ по-малкъ даръ, *Григоръ Пърличевъ*, *Райко Жинзифовъ*, *Константинъ Миладиновъ*, *Георги-Сава Раковски*, *Любенъ Каравеловъ* и др. Най-сетне тази поезия достига по-вишъ етапъ въ творчеството на *Добри Чинтуловъ*, *Петко Славейковъ*, *Христо Ботевъ* и — накрай — младия *Иванъ Вазовъ*. Освенъ съ оригинални стихотворения, нѣкои отъ които се пѣли като народни пѣсни, наши писатели отъ епохата на възраждането сж надарявали книжнината ни и съ преводни стихотворения отъ бележити поети, главно руски, а отчасти западноевропейски.

(Продължава на стр. III)

Братоубиецъ^{*)}

Не на добро бухалъ ячи
срѣдъ айдушки гори;
не за радосъ дрѣмка мачи
юнакъ ф'темни зори!

Танокъ — високъ, есмеръ глава,
в'гради сърце бие;
бумби — пламень, кама здрава
ф' поасъ шаренъ крие!

Пушка — куса маликера
мѣсто зглавие ставилъ. . .
Нѣма юнакъ на свѣтъ вѣра. . .
Ф' кепченъ цѣлъ се завилъ:

Како легналъ — сонъ го стегналъ,
ногу чудно сонилъ;
и отъ радосъ в' машка младосъ
жешки съзи ронилъ.

На срѣдъ село пукотъ врие,
момци кършатъ снага;
стара майка танецъ вие,
гори цѣла ф' тага.

Свадба прави — жени сина,
седефъ-зурли свиратъ;
старо-младо точатъ вина
вѣкотъ свѣтъ се збиратъ!

Уще юнакъ не досонилъ,
в'гора нѣщо шушна;
гора буйна лисъ одрони,
силенъ стра' я гушна!

. . . Иде кървникъ — арамиа,
в' раци стисналъ пушка. . .
Гази скришно, како змиа,
срѣдъ гора айдушка!

Кървникъ станалъ, а до 'чера
биле вѣрни брака;
за пусъ алтанъ мѣнилъ вѣра —
луто той ке вракя!

Право мѣри в' машки гради —
решилъ да го свие,
безъ да трепне и ношъ вади,
кога юнакъ спие!

. . . Пушка пукна. . . Кървникъ
шукна. . .

Ф' кърфъ се юнакъ стопи. . .
Нити врисна . . . , заби стисна,
силни очи склопи!

. . . Се е мъртво. . . Гора жа-
ли. . .

Юнакъ у кърфъ лежи. . .
Таженъ месецъ свѣкя пали —
грѣ' надъ цѣлъ свѣтъ тежи!

Само ноке — доба глува,
в' гора гласъ се слуша:
нѣкой вие клетва сува,
ф' съзи топи душа. . .

Майка пуста — в' две се свила,
отъ жалъ сърце кине.
Ропско лице забрадила. . .
Надъ него ке згине. . .

Народниотъ работникъ... на Стрика Алекса

Вѣкъ се ежи,
грѣ ли тежи
надъ земня?

Каменъ пука,
змиа клука
по лице.

Яде — суши
кърфъ — студъ души
срѣдъ лѣто.

Не се седи,
клетви реди
времето!

Само еденъ
старецъ беденъ
застаналъ. . .

Сърце пара —
гусла стара
расплакалъ.

Нѣма дреа,
нити стрѣа
надъ него. . .

Коса цѣла
побѣлѣла
отъ мисла.

А отъ зори
гладъ го мори
сѣкогашъ!

Кай не одѣлъ?
Чета водѣлъ
цѣлъ животъ! . .

Здравие сѣалъ
и кърфъ лѣалъ
за народъ.

Ималъ крила
и билъ сила
юнашка.

Младосъ руйна
в' гора буйна
изабилъ.

. . . А пакъ сега —
сѣкой бѣга
отъ него. . .

Старъ е веке. . .
Страшни плека
папсале.

Приатели
юди цѣли
станале.

Свири — пѣе,
съзи лѣе
на старосъ.

Гусла пици,
ядъ го тици
на душа.

Народъ мине,
сърце кине
отъ мака. . .

Вѣкъ се ежи,
а грѣ тежи
надъ земня! . .

Патриотъ на Зафира и на Спира

На овой таженъ вѣкъ
салъ еденъ видофъ котъ. . .
Отъ бубакъ е по-мекъ —
се вика патриотъ. . .

За народъ душа бере,
а народъ вѣчно дере,
и в' гради салъ се бие,
и свето лице крие
опретано у кърфъ!

И пости сѣкой постъ,
и оди голъ и босъ,
и нѣма празникъ той
до олтаръ да не стой. . .

Со радосъ свѣки пали,
отъ сърце мъртви жали
и ропски Бога слуша,
низъ вѣра чисти душа
и лази како църфъ!

За борецъ мине старъ. . .
На юнакъ носи кърфъ. . .
А крепи сѣкой царъ. . .
И сегде той е пърфъ:
и съзи кога рони,
и народъ кога гони.
А пушка щомъ ке пукне,
у църна той ке шукне
отъ стра' за животъ милъ.

И станалъ божякъ цѣлъ. . .
И здрафъ е како дрѣнъ. . .
Отъ дозлетъ побѣлѣлъ
и затралъ ленъ и пленъ.
Той гори в' мака жива,
за пара снага свива,
а златни куки има
и сува пара зима. . .
И уще кай не билъ! . .

И е отъ чесенъ сой. . .
И скромненъ мею свой. . .
И ведне глава, знамъ,
до земня отъ църнъ „срамъ“.
А чека клетъ отъ пладне
со душа мракъ да падне,
да згрѣе машки гради
край фиданъ-жени млади —
отъ ситъ той най-пърфъ!

На овой таженъ вѣкъ
салъ еденъ видофъ котъ. . .
Отъ бубакъ е по-мекъ —
се вика патриотъ. . .
Той носи божя душа,
а тоне в' грѣ до гуша,
и в' гради салъ се чука,
и ф' шегѣ народъ клука,
и плива цѣлъ у кърфъ! . .

^{*)} Стихотворенията сж: изъ новата стихотворна сбирка „Огинотъ“ на Вѣнко Марковски.

Белетристиката е била застъпена още в първата четвърт на миналия век. Отначало по дух и съдържание тя била като продължение на по-старата ни книжнина: авторите използвали апокрифни приказки, дамаскини повести и произведения от индийски, арабски и византийски произход. Със течение на времето се появили белетристични произведения с по-широко и разнообразно съдържание, в които се давало все по-голямо място на сюжети из свѣтския живот. Тази белетристика е била отначало *преводна*: нашите книжовници избирали произведения от руската и западноевропейската литератури, като се съобразявали с вкуса и чувствата на своите читатели. Произведенията от западноевропейската литератури се превеждали не толкова от оригиналите, колкото от руски, сръбски и гръцки преводи. Превеждани били разкази, повести и романи из сантименталната и авантюристична литература, които се харесвали твърде много на тогавашния наивен и слабообразован читател, а също — повести с социално-политически и исторически сюжети. Някои произведения от този вид литература били и *побългарявани*, за да се даде на народа за четене нещо, което да изглежда напълно *родно* — по език, съдържание и дух. В втората половина на същия век се явява и *оригинална белетристика*, развита главно под влиянието на руската. Главните нейни представители са *Васил Друмев*, *Илия Блъсков* и *Любен Каравелов*.

Нашите книжовници не забравяли и *драмата*. Отначало били превеждани чужди драматически произведения, а някои учители съчинявали *диалози*, които били играни в училищни и читални салони в края на учебната година. Начало на българската оригинална драма постави *Добри Войников*, който не притежавал голям талант, но бил работлив и отдаден на театралното дѣло. Драматически произведения писали и други наши книжовници, между които се издига най-вече *Васил Друмев* с драмата си *Иванко*. Сюжетите на драмите писани с патриотична цел, се взимали, току-речи, само от нашата история. Освен драми в тѣсен смисъл на думата, били съчинявани и *комедии*, които не отговаряли и на най-елементарните изисквания на художественото творчество. В някои от тях поличава слѣпо и неумѣло подражание на Молиера.

Научната книжнина се изразява главно с трудове по *отечествена история* и *филология*. В тази област наши книжовници са могли да кажат пѣщо ново, оригинално. При това отечествената история е особено допадала на сърцето на един народ, който е имал изпърво славно минало, а сетне — печално настояще. Интересът към нашето историческо минало и нашия език, както е известно, пробуди малорусинът *Юрий*

Иванович Венелин, голѣм българолобец. В тази област на книжнината се появили *Васил Априлов*, *Гаврил Кръстевич*, а най-вече *Марин Дринов*, бащата на нашата научна историография. И Георги — Сава Раковски, между другото, е писал работи по история и филология, но тѣ са лишени напълно от научни качества: авторът им, — романтик — далъ простор на фантазията си, идеализира миналото на нашия народ, който иска да се пробуди и издигне в собственото му съзнание, за да може да поведе борба за своето освобождение.

Но когато нашата книжнина в епохата взела бързо да се развива, да засѣга все повече живота и да си поставя по-широки задачи от народностен, политически и културен характер, книжовниците застават предъ единъ важенъ въпросъ: кой езикъ да бѣде книжовниятъ — живиятъ народенъ езикъ ли, или „църковно-славянскиятъ“, т. е. старобългарскиятъ — езикътъ на старата ни книжнина? Книжовниците се раздѣлиха на две школи: *славянска* — привърженица на „славянския“ т. е. старобългарския езикъ, и *българска* — привърженица на живия български езикъ. Въ възникналата борба победила *българската школа*, къмъ която се числѣли по-видните наши книжовници. Подигналъ се следъ това другъ въпросъ: кое наречие отъ живия български езикъ трѣбва да се възприеме за книжовно — *източното* ли или *западното*? Възприето било *източното* българско наречие, понеже по-големите наши книжовници били отъ Източна България. Важна роля е играло въ тѣзи спорове *Българското книжовно дружество* въ Браила, въ 1869 г. въ чието списание работѣли именити наши книжовници. Спорътъ се е повелъ и по *правописния* въпросъ: *правописътъ етимологиченъ* ли да бѣде, или *фонетиченъ*?

Бързиятъ напредѣкъ на книжнината ни въ епохата на Възраждането се обяснява отъ една страна съ това, че тя е задоволявала духовните потребности на нашия народъ; а отъ друга — съ това, че тя, близка на него, е отговаряла на неговите купнежи и стремежи — да се сдобие съ духовна и политическа свобода. И народътъ ни е обичалъ, тачилъ книгата на своя езикъ. Става ми мило, като гледате въ книгите, излѣзли преди Освобождението, списъците на спомоществателите отъ разни краища на нашата Родина; също така, като се натъкнете на факта, че мнозина позаможни люде отъ народа са дарявали суми, за да се напечати нѣкоя българска книга, или за да излиза нѣкое българско списание.

Отъ това, което се каза, се вижда, какъвъ голѣмъ факторъ е представляла книжнината ни въ нашето *възродително движение* презъ миналия векъ.

Никола Филиповъ

Емборски спомени

(I Споменъ отъ 1893 година).

Къмъ 1-во число на месецъ юний 1893 год. бѣ основана въ Емборе централна църковно-училищна община за Кайлярската околия съ седалище Емборе. Въ нея влизаха, като членове, 18 души по-видни българи отъ Емборе, Дебрецъ, Палиоръ и Ракита; образувана е била отъ Никола Пасковъ,

секретаръ на Битолската Митрополия и негласенъ училищенъ инспекторъ въ Битолско. Нѣколцина гъркомани отъ Емборе и Палиоръ, всички храненици на Леринския влѣдѣка Ионаки, известиха писмено каймакамина Хасанъ Сабри ефенди и полицъ Мюдюру Исмаилъ Ефенди, че въ Емборе

е съставенъ революционенъ комитетъ отъ човѣкъ нарочно дошълъ отъ Битоля и че тъкми се бунтъ срещу държавата. Цѣлата централна община биде арестувана и откарана въ кайлярския затворъ, като 18-тъ общинари бѣха натикани въ една малка подъ земята стая, само съ единъ прозорецъ, и пускани въ двора само по единъ часъ въ денонощие.

Въ брой 63 на илюстрация „Илиндень“ отъ януари 1935 г. сж печатени споменитѣ на Н. Пасковъ, съобщени отъ г. Шалдевъ, по тази Емборска афера. Като лице, което е спомогнало да бждатъ общинаритѣ освободени отъ затвора, считамъ за необходимо да изправа неточнитѣ дани относно броя на арестантитѣ, прдължителността на затвора, както и за начина на освобождението имъ. Преди всичко въ затвора бѣха само 18 души, а не 40—50 души и стояха въ него само 29 дни, а не 76 дни, (на Петровденъ всички затворници сж били по домоветѣ си) Самъ Пасковъ не е билъ нито единъ часъ въ затвора, а като гйозъ-апсъ разхождаше се свободно изъ Кайляри. Христо Папаяковъ никога не е билъ служащъ въ тютюневата режия, а бѣ много години наредъ селски кметъ и като такъвъ бѣ арестуванъ. Вѣрно е, че е исканъ рушветъ и то въ много по-малкъ размѣръ отъ колкото твърди Пасковъ, но това искане въ мое присѣствие биде отхвърлено отъ общинаритѣ, повечето отъ които бѣха хора съ много твърдъ характеръ.

Какъ въ сжщностъ стана освобождението на арестуванитѣ, читателитѣ ще разбератъ отъ следното.

Въ първитѣ дни на юний азъ бѣхъ въ Цариградъ и отъ Началника на училищния отдѣлъ узнахъ, че централната Емборска община е въ Кайлярския затворъ и че арестуванитѣ, обвинени въ държавна измѣна, ще бждатъ предадени на военни сѣдилища. Потеглихъ обратно за Емборе. Въ Кайляри, дето отидохъ да видя арестуванитѣ, узнахъ отъ тѣхъ въ какво се обвиняватъ и като се увѣрихъ въ несъстоятелността на обвинението, отидохъ при единъ арзухалджия и му издиктувахъ молба отъ затворниците до Валията, за да бждатъ пуснати на свобода, като невинни. Въ молбата се отхвърляха клеветническитѣ доноси на гъркоманитѣ и се доказваше тѣхната неудържима несъстоятелностъ. Потеглихъ за Битоля и веднага, следъ пристигането си въ този градъ, подадохъ арзухала на Никола Робевъ, аза при Валията, за да го предаде на този последния, па и устно да го помоли да се пуснатъ Кайлярскитѣ затворници. Бѣше преди обѣдъ, ако не се лъжа, на 20 юний. Къмъ обѣдъ се срещнахъ съ Мусевичъ Бориковъ и съ него размѣнихме мисли за начина, по който може да се ускори следственото дѣло на Емборени.

Г. Мусевичъ намираше цѣлата афера за много сложна и много опасна по последствията си за подсѣдимитѣ. Вѣрваше въ възможността да бждатъ изпратени общинаритѣ на заточение нѣкъде изъ М. Азия. Въ разговора се намѣси и г. Наследниковъ, директоръ на Битолското четирикласно училище, който щомъ узналъ, че съмъ въ Битоля, потърси ме и ме намѣри. Г-нъ Наследниковъ се намѣси въ разговора ни и най-накрая по-моли ни да го почакаме за малко, като ни каза, че ще се справи по тази работа съ Дервишъ Ефенди, много близкъ неговъ личенъ приятелъ. Почакахме го, но не за много. Г-нъ Наследниковъ, като се върна следъ малко, изразванъ видимо, ни каза: „Бѣхъ при Дервишъ Ефенди и отъ него узнахъ, че следственото дѣло е въ неговъ ржце и че той, Дервишъ Ефенди, току що докладвалъ на Валията да бждатъ телеграфически освободени общинаритѣ, понеже много очевидно било, че тѣ сж предметъ на явна клевета“. Сжщия денъ, следъ обѣдъ, отбихъ се при Николаки Робевъ и отъ него узнахъ, че Валията го приелъ много любезно и му казалъ да ми каже, че е заповѣдалъ телеграфически на Кайлярския Каймакаминъ да пусне веднага арестантитѣ, като даже е пратилъ и отдѣлна телеграма до единъ отъ затворниците, за да го извести за освобождението имъ. Напуснахъ Битоля и въ Кайляри, дето бѣхъ следъ 2 дена, очудихъ се, като намѣрихъ всички въ затвора. Явихъ се при Каймакамина и протестирахъ, обаче, той преспокойно ми отговори, че никаква телеграма отъ Битоля не е получавалъ и че затворниците сж тамъ, дето имъ е мѣстото. Когато, обаче, отъ прозореца на Хюкюмата той видѣ, че азъ не на шега потеглихъ отново за Битоля, тутакси се разпоредилъ да се освободи централната община, а заедно съ нея и Инспектора Никола Пасковъ. Така стана освобождението на съставената отъ Пасковъ община. Чакъ въ Негочани азъ узнахъ отъ самия Пасковъ за освобождението на общинаритѣ и тамъ той чу оплакването ми, за дето не се сѣтилъ нѣкой, било отъ общинаритѣ, било и отъ него, да се прати човѣкъ по диритѣ ми и да ме върне отъ Битолския пжтъ. Тогава Битолската желѣзница бѣ още въ строежъ и трѣбваше при нетърпима жегата да се пжтува за Битоля. Понеже отъ Емборе до Битоля има 80 километра, то тази Емборска афера ми коштуваше 320 клм. пжтъ (4 × 80) и много собствени пари.

Впечатлението ми отъ тия времена сж, че за освобождението на централната община най-голямъ дѣлъ отъ заслуги се пада на покойния Наследниковъ. Богъ да го прости.

Благой Димитровъ

П. Яцевъ

Какъ загубихме Ничо Каранджуловъ и Найдъ Пещалевецъ

Ничо Каранджуловъ бѣше единъ отъ най-интелегентнитѣ, упоритѣ и прямъ деятель въ редоветѣ на В. М. О. Р. О.

Презъ уч. 1902—1903 г. той бѣше гл. учителъ въ гр. Паланка. Поради нѣкаква афера презъ зимата на 1902 г. той бѣше въдворенъ на мѣстожителство въ гр. Прилепъ. Като най-подходяще лице, запознато съ положението на В. М. О. Р. О. и въ

битолския и въ скопския окржзи, той бѣ избранъ за делегатъ въ свикания О. конгресъ въ края на 1902 г. отъ битолския Окр. Р. К-тъ. Снабдени съ всички дани за състоянието на Р. О. въ гр. Прилепъ и Прилепско, Ничо и другитѣ делегати се представиха въ Битоля. Заявили сж имъ, че конгресътъ е станалъ безпредметенъ: председателятъ на Окр. Р. К-тъ билъ извиканъ въ Солунъ и за-

миналъ за Общия конгресъ на В. М. О. Р. О. Очудени отъ обстоятелството, че по такъвъ начинъ ще бжде представенъ Битолския окръгъ въ единъ общъ конгресъ, делегатътъ ни Ничо се връща въ Прилепъ и докладва за тая подигравка и за лекото отнасяне на членоветъ на Окр. Р. К-тъ. Поради това отклонение отъ Прилепъ и пакъ поради нѣкакво усложнение на аферата въ паланечката околия следъ малко Ничо бѣ арестуванъ и изпратенъ въ Битолския окр. затворъ. Тамъ го заваря възстанието презъ 1903 год. Поради претѣпкване една голѣма група затворници бѣха премѣстени отъ централния затворъ въ „тимарането“, здание предназначено за лудница въ Вилаета. Този затворъ бѣше надъ Битоля, край р. Драговоръ.

Тукъ Ничо организиралъ бѣгството на другаритъ си отъ кауша. Съ голѣми усилия въ продължение на цѣлъ месецъ изкопали сж каналъ до р. Драговоръ и една нощъ презъ 1904 год. сж се измъкнали съ него начело около 18 души. Невъоржжени, тѣ сж потърсили прибежище въ сѣседнитѣ на Битоля български села, дето сж били добре посрещнати и настанени. Турскитѣ власти разпратиха цѣли отряди войска и жандармерия да ги търси и преследва, но не можаха да имъ влѣзатъ въ диритѣ, защото бѣха сега въ срѣди революционни, които ги превеждаха отъ село въ село, кой кѣде искаше да замине. Ничо съ Найдю Пещалевецъ се е отправилъ за гр. Прилепъ и следъ една трудна Одисея, провирайки се между потеритѣ, една нощъ пристигналъ въ града и, когато на сутринта се обади на прилепчани, тѣ сж се очудили, какъ се е вмъкналъ сега пъкъ въ града. Ничо бѣше старъ деятель и познаваше всички здрави революционери, тѣй като той бѣше родомъ отъ гр. Прилепъ. Не по-малко вещь въ това отношение бѣше и Найдю Пещалевецъ.

Когато Ничо пристигна, въ Прилепъ владѣше анархия между редоветъ на Р. градски к-тъ.

Тукъ той се запознава съ положението и научава, че скоро ще се състои конференция на представители отъ Б. Р. Окрѣгъ, въ която ще присѣствуватъ апостолитѣ: Даме, Пере и Георче, както и много войводи, останали следъ възстанието въ околитѣ си и завърналитѣ се отъ задграница такива, що туку поели ръководството на овдовялитѣ си околии следъ възстанието.

Конференцията се събра, и Ничо бѣше дошълъ при насъ, взимайки съ достоинство и познаване работитѣ на В. М. О. Р. О. участие въ продължение на всичкитѣ заседания, които продължиха цѣли 32 дни. Когато конференцията привърши работата си, за наше голѣмо очудване той се приготви за пѣтъ ведно съ Георги п. Христовъ и Г. Сугаревъ. На въпроса ни, за кѣде се пакъ стѣга, отговори, че отива въ Прилепъ да го преорганизира, защото при това положение на Р. Организация въ града мжно можело да се работи. Опитахъ се съ всички доводи, добити отъ опитъ, да го разубеда отъ това му желание, че не ще постигне сега нищо полезно за организацията, защото още прилепчани не се подаваха на подмолната агитация и клюка, която разстройваше нервитѣ между най-добритѣ работници и не ги оставяше на спокойствие да разсѣждатъ и се предаватъ на преорганизиране. Ползуващъ се съ голѣмъ авторитетъ, Ничо се надяваше да постигне целта, която съ

присѣщия си темпераментъ бѣше си поставилъ и не можахме да го отклонимъ отъ това му начинание и предприятие, защото ние считахме задачата му за едно само губивреме, осждена предварително на неуспѣхъ. И, действително, Ничо не само не постигна нищо въ града по целта, за която изгуби цѣли 6 седмици и разстрои нервитѣ си — напоследъкъ той бѣше прибѣгналъ до насилието, за да освободи града отъ клюката и зловредната агитация — но и това не помогна. Защастие презъ 1904 год. млади и нови сили, начело съ Йорданъ Ангеловъ, Георги Талевъ Палисламовъ и Тодоръ п. Адамовъ, назначени за учители въ града и род. отъ самия гр. Прилепъ, бѣха възприели по-сполучлива тактика за преорганизиране. За целта тѣ бѣха изпратили Йорданъ Ангеловъ да ме срещне и вземе мнението ми върху тая имъ тактика. Ние ги насърчихме просто въ начинанието имъ и имъ обещахме всичката подкрепа, която можехме да имъ дадемъ. Покрай другитѣ срѣдства, съ които си послужиха, тѣ бѣха почнали да издаватъ единъ литографиранъ вестникъ подъ название „Шило“, който безжалостно шиба



Ничо Каранджуловъ

ше заспалата съвестъ у всички бивши и бждащи деятели въ Прилепъ и окръга. Изданието бѣше строга тайна и на клишето бѣше отбелязано, че вестника се издава въ Битоля. Разочарованъ отъ резултатитѣ на опита си, Ничо бѣше се научилъ, че съмъ слѣзълъ въ с. Селце, отстоящо само на два-три км. отъ града. Изпрати ми писмо, съ което ме уведомяваше, че иска да отърси праха си отъ Прилепъ и да се прибере въ четата ми, за да продължимъ работата съвмѣстно изъ околията. Ние се зарадвахме много, па и очаквахме много необходими вещи изъ града, за които бѣхме изпратили надлежната сума — четницитѣ ми презъ дългитѣ походи до с. Пожарско, въ воденско, изпрацайки Георче Петровъ на гости у Лука Ивановъ, наскоро дошълъ за околийски войвода отъ задграница въ воденска околия, бѣха обосѣли и оголѣли. Въ чантитѣ имъ нѣмаше вече нито лула тютюнъ, нито прибори за палене огънь и пр. — Отговорихме на Ничо, че го чакаме, молейки го да вземе и вещитѣ ни на излизане отъ Прилепъ. Рано, рано, Ничо пристигна въ с. Селце, като донесе голѣма частъ отъ поржката ни. За неизлишно ще спомена тука, че презъ 1904 г. ние сами се продоволствувахме съ всичко, каквото ни бѣше необходимо, съ срѣдства отъ комитетскитѣ каси въ селата на околията. Ний не кореспондирахме съ никого отъ града за нищо освенъ съ нѣкои наши сродници и приятели, останали ни върни презъ анархията въ града. Често пжти избѣгвахме и съдействието на тѣзи хора, когато можехме да се снабдяваме съ необходимото чрезъ работницитѣ отъ селата ни. Ничо пристигна и съобщи, че съ голѣми скандали и шумъ напусналъ града, та се налагаше бързо напускане селото предъ опасността да бждатъ прослѣдени новодошлитѣ отъ турскитѣ власти.

Беше юний, най-горещитѣ дни преди Петровденъ. Нощитѣ, освѣтявани отъ пълнолуние, бѣха ясни. Рано изгрѣлата луна бѣше по-свѣтла отъ слѣпитѣ газеничета, съ които селото се освѣгляваше. Прибрахме се и ведно съ Ничовитѣ другари станахме 15 души. Когато бѣхме готови за пѣтъ, донесоха ми, че Георге Спирковъ ленищанеца не искалъ да дойде съ насъ. Отидохъ въ квартирата му и го видѣхъ действително обтѣгналъ се на двора подъ едно дърво немислейки за похода ни. Запитахъ го, защо прави това, той заяви: „Ще ида да видя какво става въ града, за да уредя възникналитѣ недоразумѣния! Очуденъ отъ смѣлото му желание да се занимава съ работа, която не би му се удала, защото просто не бѣше му това назначението, азъ го подканихъ да не върши глупости, а да се приготи и последва другаритѣ си, че става късно. Той засука мустакъ и заяви, че нѣма да дойде съ насъ. „Ако ти заповѣдамъ, и тогава ли нѣма да ме послушашъ“, — запитахъ го? „Да“, каза, „нѣма да те послушамъ, а ще ида въ Прилепъ“. Пушката му бѣше край него, посегнахъ и я прибрахъ, като му заявихъ — въ такъвъ случай ти преставаеш да бждешъ мой четникъ, а имамъ лошо въоръжени по-послушни четници. Заставихъ го да разпаше и патронташа, пожелахъ му добъръ пѣтъ и поехъ пѣтя къмъ четата си, която заварихъ строена въ задтилна редица надъ селото. Както споменахъ, месецътъ грѣеше и разливаше своитѣ сребърни лъчи изъ голата околностъ на Селце, която е прорѣзана отъ дълбоки долове и сипеи, плодъ на порошката вследствие обезлесената селска околностъ. Куриерътъ ни запита, за къде искаме да ни води. Дадохъ му нареждане да ни заведе въ нѣкое ущелие, дето има вода и поне лещакъ, за да можемъ да се укриемъ презъ деня.

Заведе ни действително къмъ една чешмичка съ студена бистра вода подъ прохода, водящъ презъ „Бѣла Чешма“ за Морихово презъ с. Кокре (Кокречка преслопъ). Като жалки останки въ тая мѣстностъ има нѣколко буки старателно и немиловитно кастрени отъ селчани, за да не може да израстнатъ на своя бой и хвърлятъ по-широка сѣнка. Около тѣхъ има лещакъ и папратъ. Установихме се. Четницитѣ следъ провѣрка кому е редъ пръвъ да остане дежуренъ, се настаниха по стрѣмната страна изъ лещака и скоро захъркаха въ сладъкъ сънъ. Заприказвахме се съ Ничо, но бѣше така възбуденъ, че не му се приказваше. Той ми само съобщи, че всичкото зло въ града се крие у Йорданъ Тренковъ и че до като той е тамъ, въ Прилепъ ще владѣе анархия, поради което следъ като назначилъ 3-ма души за ржководители, наредилъ да употребятъ най-голѣми усилия да го пропждятъ отъ Прилепъ.

За щастие, младитѣ сили въ Прилепъ въ скоро време се организираха следъ срещата ни и спасиха града отъ нови междусобици, които биха още по-вече усложнили положението.

На съмване, следъ като отъ мѣстото на часовая провѣрихъ положението около бивака и с. Селце съ бинокъла си, решихъ да си дамъ почивка, тъй като това ни бѣше най-трудния день прекаранъ въ безсъние.

Колко съмъ спалъ не знамъ, но ме събуди шумъ и единъ кошмаренъ сънъ — газѣхъ снѣгъ подъ градушка.

Чухъ да приказва единъ отъ четницитѣ: „Отъ

дветѣ страни сме заобиколени съ аскеръ, пѣкъ ние още спимъ“. Станахъ и отидохъ къмъ часовая съ думитѣ: „Я да видя какъвъ е тоя аскеръ, та ме така събуждате?“

Часовоятъ ми посочи сега, че отъ къмъ с. Селце идвала кавалерия, а за другия аскеръ, който още сутринъта мина край насъ, отмина къмъ „Бѣла чешма“, изъ бузаанския пѣтъ за с. Кокре се виждаше какъ като кози се катерѣха единъ следъ другъ къмъ „Бѣла чешма“.

Действително положението и за мене се видѣ доста опасно. Гръмнѣше ли се веднажъ тукъ, щѣше да чуе изстрела и аскерътъ, който по пресмѣтането ни бѣше още на Бѣла чешма, за да ни пресѣче пѣтя на отстъплението, щѣше да чуе сѣщо и аскерътъ, който бѣше разположенъ на лагеръ на прилепския чаиръ и го гледахме какви учения произвежда. Бѣше пехота, вѣроятно отъ резервисти, свикани на лѣтни учения и да се намиратъ подъ ржка за преследване комити. Впрочеемъ В. М. О. Р. О. причиняваше вѣчна мобилизация на турската войска. Решихме да се изтеглимъ на височината, която бѣше надъ насъ, за да избѣгнемъ срещата си съ кавалерията, която отдолу ни наближаваше. Имаше лещакъ до самия връхъ. Наведени, презъ него изкачихме се незабелязано отъ кавалерията и седнахме да си отпочинемъ. Триа четници — Трайко Кралъ отъ с. Бърникъ, Шакиръ и Мицко отъ Моино, бѣха взели позиции изъ канаритѣ, които заграждатъ падината подъ Цървени стени. Следъ почивка, понеже криво пресмѣтахме, че аскерътъ който мина сутринъта за Марихово е вече прехвърлилъ билото презъ Кокречката прѣслопъ, решихме да нечакаме повече. И тъй, намѣрението ни бѣше да заминемъ и ние за Мориохвскитѣ села, дѣто съ Ничо по-спокойно можехме да конферираме и си разпредѣлимъ работата. Решихме да станемъ и продължимъ на горе. Когато се бѣхме наредили вече и бързахме да стигнемъ и ние билото, изненадани бѣхме едновременно отъ две страни съ свирка и викъ: „Бай Петре! да стрелямъ ли? Я ги турцитѣ“, викаше Трайко отъ Бърникъ. Свирката повтори сигнала, ние ѝ отговорихме и извикахме на Трайко да стреля. Следъ нашия отговоръ турцитѣ разбраха какви хора сме и взеха пушкитѣ за стрелба стоишкомъ. Трайковата пушка изгърмѣ, и първиятъ турчинъ се повали, падна на пѣтя. Върху насъ се изсипа залпъ отъ 25 маузерови пушки. Така почна сражението на Цървени стени. Съобразихъ — ако останемъ повече тука, ще дадемъ и жертви и ще изчакаме аскера отъ Прилепъ, за да ни избие до кракъ на това неудобно за сражение мѣсто. Заповѣдахъ на четницитѣ да не се спиратъ и отговарятъ на залпа, а да се прислонятъ въ лѣво изъ падината подъ Цървени стени (селечко). Безъ жертви минахме ската и бързо поехме нагоре изъ падината. Тукъ никой не можеше да ни безпокои. Не се боехме отъ пресичане пѣтя ни сега, защото тримата бѣха между насъ и горния аскеръ, а отъ долу никой не се виждаше. Турскиятъ станъ на баира се раздвижи, влѣзна въ чадъритѣ и пакъ излѣзна вънъ, построи се за походъ, но още не тръгваше, защото гърмежитѣ за моментъ се прекратиха. Трайко Кралъ бѣше заелъ удобно мѣсто доминираще на онова, което заемаха турцитѣ. Изплашени отъ дадената жертва, тѣ бѣха поотстъпили малко, та до като се поуредятъ задъ

канаритѣ, престанаха пушките. Въ това време замълчаха пушките и на нашите трима четници, та аскерътъ отъ чаира така се застоя съ пушки при нозе въ очакване. Трайко като видѣлъ, че аскерътъ отстъпилъ задъ канаритѣ, помислилъ, че се е повърналъ на назадъ, та поелъ пжтя за върха Студеница съ двамата си другари, безъ да ни дочака поне да излѣземъ на върха задъ него, дето се бѣхме насочили. Шакиръ, който въ подпбни случаи бѣше съобразителенъ, предложи на Трайко да ни дочакатъ, обаче този последниятъ казалъ: „До сега дѣдо Петре е изкачилъ на високото, та вмѣсто ние да го чакаме, той ще ни чака“. Тѣ не сж дочакали даже и Митко, който бѣше малко по-долу отъ тѣхъ при откриване огъня. Следъ като се преустроиша турцитѣ, забелязали само Мицко и открили наново огънь, а аскерътъ въ чадъритѣ въ дълги редици по ротно пое пжтя за с. Селце. Ние бѣхме поели една стрѣмнота, по която на всѣка крачка се спѣвахме и падахме, та се изморихме здраво. Четниците почнаха да мислятъ, какво да правятъ съ пушките и чантитѣ. Позволихъ имъ, който не може вече да понася тежестта имъ, да се освободятъ отъ тѣхъ. Тѣ това и чакаха, и всички едновременно се освободиха отъ всичко, като звбравиха и хлѣба си. Продължавайки изъ падината, стигнахме една скала, която само съ нѣколко метра се доближава до „Цървени стени“. Тукъ имаше сѣно. Поседнахме за почивка, но гърмежитѣ продължаваха, та Найдю Пешалевецо, който макаръ изморенъ, продължи да се изкачва къмъ върха надъ падината. Той се изкачи горе и не следъ много почнахме да чуваме да гърми и неговата картина въ едно съ Мицковата. Следъ почивката ни поканихъ четниците да продължатъ къмъ върха, но щомъ първиятъ четникъ тръгна, почнаха куршуми да се забиватъ около него. Не можахме да си обяснимъ отъ къде идатъ тѣзи куршуми, та решихъ да отправя четниците въ лѣво край Цървенитѣ стени за да заемемъ височината, малко по на изтокъ. По новото направление минаха 5-ма четници, следъ тѣхъ тръгна и Ничо. Стигна до срѣдъ падината, метна се на сухата трева и падна. Седна и посегна да изува цървулитѣ си. Първиятъ царвулъ бѣше изутъ. Когато посегна да изува втория, внезапно изправи глава, пушката му издрънча на страни и извика: „О. Охъ! умирамъ. Да живѣе Македония!“ Четниците, които бѣха се подредили и чакаха да мине той, за да го последватъ, се изплашиха. Извикахъ на Ничо, какво стана и защо така изплаши другаритѣ, а той ми отговори: „Ударенъ съмъ въ кръста презъ грѣбнака“. „Ела тогава при насъ!“ Отговори „не мога“. Отидохъ при него, свлѣкохъ го до голѣмата канара, дето четниците се още суетѣха поблѣднѣли. Положихъ Ничо на сравнително най-равно мѣсто да полегне, увещавайки го да не охка, че така повече плашеше четниците. Той млъкна. Питахъ го, къде го боли. Повтори, че е смъртно раненъ въ кръста — куршумътъ е миналъ презъ грѣбнака. Чудѣхъ се отъ къде го е засегналъ този куршумъ. Не допускахъ, че може да е ударенъ въ корема съ дошълъ куршумъ отъ долу, защото долниятъ аскеръ се виждаше много още далече, обаче не виждахъ убиеца на Нича, който се е криелъ задъ една голѣма канара на срѣдъ падината, тъкмо подъ насъ на около 4—5 стотинъ крачки Той редовно стрелялъ всѣкому, който се е дви-

жилъ изъ падината нагоре. Когато настанихъ така Ничо, отидохъ при четниците. Тѣ продължаваха преблѣднѣли, безъ да се решатъ да поематъ пжтя посоченъ имъ преди раняването на Нича. Видѣхъ — пушката и царвула стояха още на мѣстото, дето падна Ничо. Отидохъ, взехъ пушката и цървула. Пушката бѣше Георевата, система „Манлихеръ“ стариятъ обр. Дадохъ пушката на Георги Гешкозъ, воденчето. Той ме запита, какво да прави съ неговата пушка. Казахъ му да носи дветѣ, но бѣше много младо момче, та го съжалихъ и дадохъ пушката други да я носятъ. Станаха ни две излишни пушки. Едната носѣше Михилъ отъ с. Бродъ, Порѣчко, който макаръ и малариченъ, бѣше много развитъ физически.

Следъ като дадохъ пушката на Георги Гешковъ, поискахъ и патрондаша отъ Нича, като го запитахъ: „Ничо, ще ли можешъ да ни придружишъ само около 20—30 крачки? Отъ тамъ ще те носимъ на ржце, или на носилка“. „Излишни сж всѣкакви грижи за мене. Погрижи се за другаритѣ ти и за себе си, защото азъ скоро ще склопя очи за винаги. Пожелавамъ ви за сега спасение отъ това тежко положение“.

Погледнахъ го за последенъ пжтъ. „Ничо, казахъ му, ако ти оставимъ револвера, ще ли можешъ самъ да си послужишъ съ него, ако следъ нашето заминаване дойдатъ тука турцитѣ?“ Цѣлунахъ го по умното му чело и се сбогувахме. Лицето бѣше му посинѣло вече, студенина бѣше почнала да го покрива. Той бѣше силенъ характеръ, но болките му въ кръста бѣха голѣми, та тежко само дишаше, следъ като му казахъ да не охка и плаши четниците.

Следъ това положението ни се влошаваше на това мѣсто. Отъ Прилепъ аскерътъ вече бѣше наближилъ на 800 крачки. Пжтуващитѣ за Морихово се бѣха поосвободили и се разшаваха съ целъ да ни задържатъ въ падината. Четниците не ме слушаха и не отиваха тамъ, дето ги насочвахъ. Качихъ се съ двама още четници задъ една канара и имъ казахъ, че ще ги пазя да потеглятъ по направлението, дето ги насочвахъ. Само Михаилъ Брожданчето се реши и тръгна изъ падината съ дветѣ пушки. Видѣхъ, че около него свистяха куршуми, но не отъ многоброенъ неприятелъ. Погледнахъ надолу. Сега видѣхъ единъ турчинъ, който гърмѣше отъ задъ канарата въ срѣдъ падината подъ насъ. Прицѣлихъ се да го убия, но той като се скри задъ канарата, още веднѣжъ не се подаде вече. Предполагахъ, че бѣше свършилъ патронитѣ. Михаилъ сполучи да се качи на височината, дето намѣрилъ Найдю въ престрелка съ първия аскеръ отъ скалата на кокречкия пжтъ. Залегналъ е и Михаилъ да му помага, но следъ като изстрелялъ нѣколко патрони, Найдю му предложилъ да последва Мицко, а следъ него и той щѣлъ да го последва. Михаилъ, вече отпочиналъ тука, вдигналъ се и на нѣколко крачки изминалъ опасното разстояние подъ градъ отъ куршуми. Тѣзи залпове ме много плашеха, безъ да обръщамъ внимание на прилепския аскеръ, който подъ насъ още отъ 800 крачки почна да стреля по ротно въ залпове, но тѣ бѣха така далече поради почти отвеснитѣ височини, дето ние бѣхме, че и следъ единъ часъ не можеха да ни застигнатъ даже безъ бой. При това горещината

(Продължава на стр. IX).

Изъ нескончаемитѣ страдания на Македонския българинъ — презъ време на така нареченото доброволно изселване отъ роденъ край



Изселеници

на гарата

Свиленградъ

1924 година

На гарата при

Свиленградъ —

1. V. 1924 г.

Изселеници отъ село

Бутимъ — Драм-

ско. Майки съ

децата си.



Изселеници отъ

с. Лесково Во-

денско и с.

Черешово

Драмско

16. V. 1924 г.

беше ужасна. Слънцето, издигнато на високо надъ насъ, жареше ни и ни беше поставило като подъ връшникъ. Потъ ни обливаше и се стичаше по лицето ни като лютява течностъ, замръзваща очитъ ни. Убедихъ се, че докато азъ не потегля, никой отъ четниците нѣма да отиде по-далече отъ падината. Потеглихъ, прѣкосихъ я и залегнахъ задъ единъ камъкъ. Веднага извикахъ на четниците да ме последватъ и се загледахъ настрѣща. Не забелязахъ нищо. Двама четници ме последваха, Иванъ Асеновъ и Георги Гешковъ, воденчето. Следъ тѣхъ последваха други и ме отминаха, но първитъ двама седнаха задъ мене. Така представлявахме една мешенка за неприятеля, за да може съ единъ куршумъ трима да убие. Скарахъ имъ се за глупавото и страховито държане, но не ме послушаха. Премѣстихъ се самъ, край цървенитъ стѣни тѣкмо на време. Найдо се опиталъ да последва Михаила, но билъ тежко раненъ и падналъ на височината. Патронитъ сж му били привършени вече. Турцитъ отъ скалата на пѣтя го видѣли падналъ, излѣзнали отъ задъ скалитъ и побързали да заематъ височината надъ насъ. Когато вече азъ се настанихъ край канаритъ, изненаданъ бѣхъ отъ единъ аскерлия, който съ цѣлия си ръстъ изникна на височината. За щастие, обаче, когато той залегна, не му хареса мѣстото, та се изправи и седна задъ камъка на върха. Така азъ го гледахъ до поясъ. Разстоянието между него и мене не бѣше по-големо отъ стотина крачки. Преди да ме види, азъ бѣхъ се облакатилъ на канарата, насочихъ карабината си и стреляхъ, сполучливо. Той взе да пици, да се премята като кокошка — ударенъ бѣше въ гърдитъ. Като чува четниците писъка му завикаха ура! и се съвзеха и всички останали поеха пѣтя къмъ мене. На среща ми започнаха да стрелятъ съ несигуренъ мѣрникъ група аскеръ съ маузерови пушки. Тѣ бѣха малко по-долу и по-далечко отъ застреляния имъ другаръ. Отговорихъ имъ, като

имъ извикахъ да се подадатъ и тѣ изъ задъ камъка, за да ги пратя при другаря имъ. Съ първия си изстрелъ ударихъ въ закритието имъ, куршума ми рекушира край главата на едного. Тѣ се още повече изплашиха и започнаха като деца да си подаватъ главитъ и веднага ги скривахъ задъ камъка. Дойде при мене Георги Мешковъ. Оставихъ го на моето мѣсто и му посочихъ кжде да стреля — той бѣше добъръ стрелецъ. Първиятъ куршумъ пусна на бързо и профуча край канарата. Турцитъ забелязаха, че другъ вече стреля, та станаха посмѣли, започнаха да стрелятъ по-право. Единъ куршумъ изпрѣска ржцетъ ми. Смѣрихъ Георги да държи здраво пушката и се цѣли добре, че положението ни ставаше опасно. Въ това време чухъ отъ долу гласа на Коце отъ Велмевци, Демирхисарско — макаръ и младо момче, но много храбро. Съобщаваше ми, че Ничо е пожелалъ, преди да си замине да го застреля. Казахъ на Коце да го покани за последенъ пѣтъ да стане и подкрепвайки го да дойдатъ поне до мене. Азъ бѣхъ само на 20 крачки надъ тѣхъ, но цървената скала ми пречеше да виждамъ Ничо. Коце каза, че Ничо не можелъ да се мръдне, даже и едва е приказвалъ. Извикахъ на Ничо да ми се обади, обаче отговоръ не получихъ. — Коце вмѣсто него ми се обади и каза, че едва той чувалъ и разбиралъ това, което казвалъ Ничо. Тогава позволихъ на Коце да изпѣлни желанието му. Коце се прекръстилъ, извадилъ Ничовия револверъ и го запиталъ кжде иска да го удари. Ничо посочилъ челото си. Коце го помолилъ да му прости и си затвори очитъ. Но Ничо смѣло му казалъ: „Не бой се отъ нищо и пускай куршума право въ челото“. Сбогували сж се. Ничо казалъ шепнишкомъ последнитъ си думи, но Коце не ги разбралъ, за да ги запомни. Пусналъ куршума право въ челото му и смъртъта моментално настѣпила. Така завърши този достоенъ синъ на Македония своя буренъ революционенъ животъ.

Моята дейность въ Битолското поле и въ Морихово

(Продължение отъ кн. 8 (98))

— Колко души отъ васъ владѣятъ грѣцки? „Моля, който знае грѣцки да говори, да си вдигне ржката!“ Само трима, казаха, че разбирали по нѣкоя дума грѣцки!

Дадохъ имъ обяснение, че ние не се боримъ, за да правимъ грѣцитъ българи, ако такива има. Ние се боримъ за свободата на всички, за нашето и вашето отечество — Македония, която е майка и на други народности. Ние се боримъ противъ лошия турски режимъ на управление, противъ беговетъ, спахиитъ, и бегликчиитъ, противъ законитъ на беззаконната властъ, на множеството царе, които облагатъ народа, грабятъ го и безчестятъ жени деца и на сила ги потурчватъ.

Изравнихъ пѣтя по между дветъ враждуващи групи отъ едно и сжщо село, отъ една и сжща раса и народъ, отъ една майка и баща, престанали да си говорятъ отъ преди появяването на четитъ. Расовиятъ произходъ на еднитъ и на другитъ бѣше славянобългарски и говорѣха помежду си български, макаръ и да се гърчеха.

Следъ всички приказки съ тия враждуващи

братя подложихъ ги на клетва и избрахме комитетъ въ пѣленъ съставъ както другаде.

Съ задържания куриеръ отидохъ заедно съ четниците си въ кжцитъ на ония, които не дойдоха на събранието. Събрахме ги въ една кжца и ги кръстихме въ дѣлото съ задължение на никого да не смѣятъ да кажатъ и когато ги повикаме, съ който да е човѣкъ, да дойдатъ.

Сбогувахме се и заминахме за село Пологъ — кждето денувахме както другаде на две квартири безъ знанието на други селени. На 6 февруарий тукъ получихме писмо отъ с. Воцарони, Леринско, отъ мѣстната екзархийска учителка Ек. Динева, че отъ с. Добровяни имало двама избѣгали — баща и синъ, които искали да дойдатъ въ моята чета. Отговорихъ още сжщата вечеръ — ще ги чакамъ въ П. П. Очакванитъ пристигнаха още рано и събранието почна.

Селото брой 66 домакинства съ 265 жители Почвата му — голи каменисти ридини и постна земя, които неможеха да подържатъ живота на едъръ добитѣкъ — говеда и коне — затова селото имаше

2940 гл. овце и 60 кози. Постната и изложена на поройните дъждове земя даваше жито, само ако е добре наторена. Овцетъ сж само, които могат да наторят нивитъ имъ. Това бѣха добре схванали селенитъ, но малко бѣха ония, които иматъ голѣми стада отъ по 150—200 глави овце. Дадохме идея на беднитъ селени, които иматъ отъ 20 до 100 гл. овце, да се съдружатъ въ две или три стада за полесно да могатъ да наторяватъ нивитъ си и да икономисватъ човѣшкитъ работни сили, които ще се употребятъ за други нужди — общи на всички сдружени домакинства съ стадата си.

Тази мѣрка я приложихме на дѣло, и оказа широко агитационно значение. Сдруженитъ по редъ млѣкуваха овцетъ си, по редъ торѣха нивитъ си, по редъ поорваха наторенитъ ниви.

Въ Пологъ по реквизиционния си планъ можахъ да запиша 180 глави овце. Говедата и конетъ не ги хващаше нормата. Поради бедната почва, турски чифлици нѣмаше въ с. Пологъ.

Въ с. Петалино, малко селце, престояхме два дена — на 8 и 9 февруарий 1903 г.

Най-добриятъ работникъ въ това малко селце бѣше Стойчо Петровъ Башевъ. Презъ всичкото ми престояване въ Мориховско той пазеше архивата ми.

Селото бѣше много бедно, та не искахъ да го обременявамъ съ никакви задължения.

Въ село Груница всички младежи отъ 30 годишна възраст надолу бѣха фанатизирани гъркомани. (Заб. Отдавамъ тоя фактъ на 2 годишното престояване на гръцката чета въ Груницко, Будимирско, Градешнишко, Бзоишко и Старовинско). Трѣбваше да изучимъ тия хора, та после да имъ се довъримъ и поискаме квартири за денуване. Тѣ имаха и нѣколко пушки „Гра“. Вълчо П. Башо, у когото останахъ съ половината чета, бѣше тѣхния главатаръ и имаше гръцко андартско облѣкло и андартски опинци за всички негови подведомствени; имаше и гръцка кавалерийска пушка. Презъ цѣлия день разговаряхъ съ него — бѣше научилъ да говори гръцки.

Вечерята поканихме хората на събрание. Предупредихъ ги да ми казватъ истината — никой да не лъже и почнахъ да пиша поимененъ списъкъ на мъже и жени — възраст, грамотност, занаятъ и главенъ поминѣкъ.

Селото Груница е разположено на дѣсния брѣгъ на р. Черна, на терасообразна скала съ малко орна земя. То е чисто пастирско село; 38 кжши съ 190 жители, 2050 гл. овце, 300 кози, 60 глави говеда и 45 коне. Населението му имаше три селски дѣскорѣзачни чаркове и 2 др. на богати гърци отъ Битоля. Общо въ дѣскорѣзачницитъ бѣха ангажирани 30 души работници въ гората и въ превозъ на товари съ коне на самари за Битоля. Надници 3—7 гроша, а на конетъ — 10—12.

Дѣскорѣзачнитъ зимно време не работѣха по 2—3 месеца, тъй че населението бедствуваше. По реквизиционния планъ записахъ 115 глави овце и кози. Говорихъ имъ, както въ Скочивиръ и Бродъ, че искаме извоюване свободата на Македония безъ разлика на вѣра и народност, но искаме участието на всички поробени, тънещи подъ безправieto на турския режимъ.

Давахъ имъ право да се самоопредѣлятъ кой къмъ коя националностъ иска следъ освобождението на отечеството и питахъ разбиратъ ли ме?

Всички казаха — „разбираме добре“.

Тогава се изказаха, че презъ 1901 а 1902 год. е влизала въ тѣхното село и още въ три други села една гръцка чета отъ 10 човѣка, капитантъ не знаелъ да говори български а ималъ преводачъ, Вълчо Башо и учителя отъ с. Бзоикъ. Отъ тая гръцка чета, подържана отъ селата: Груница, Будимирци, Градешница, Бзоикъ и Старавина, 8 души отъ четницитъ се завърнали за Гърция, а двама останали въ границитъ на сжитѣ села. Ние обсадихме двамата и поискахме да дойдатъ при насъ и ги разпитахме за целта на тѣхното престояване въ Мориховско. Опитаха се да избѣгатъ, но не сполучиха. Презъ дветъ години, които сж престояли въ Мориховско, никаква организация не бѣха създали, освенъ по 3—4 души отъ селата за гръцката идея, а не революционна организация.

Оставихме другитъ села за работа по-късно и се върнахме презъ селата: Ивени, Пологъ, Скочивиръ, Бродъ, Тепавци.

На 28 февруари, отъ Гнилешъ заминахме за с. Паралово и пжтемъ получихъ двойна пневмония съ силно кървоизлияние. Въ несъзнание четницитъ сж ме занесли въ селото и следъ силни разтривки съ студена вода се свѣстихъ. На 1. III. предрешенъ на волска кола ме занесоха въ Битоля при докторъ Ставре Налевчевъ. На помощникъ войводата ми — Ванчо Наумовъ — казахъ да не стои въ полскитъ села до моето дохаждане. Колата ме стовари предъ кабинета на доктора и бързо напусна града. Четирдесетъ виндузи бѣха достатъчни, за да спре боджѣтъ ми. Лѣкарѣтъ, макаръ че се гърчеше, ми отстѣпи своето легло. Бѣхъ изгубилъ много кръвъ, та трѣбваше да престоя повече време въ Битоля.

На 9 мартъ получихъ писмо отъ Борисъ Сарафовъ, идещъ отъ България съ чета и посрещнатъ въ с. Парлово отъ моята чета. Искаше ми да му дамъ плана за възстанието. Подозирайки постѣпката на Янкова презъ 1902 г. въ Костурско и на ген. Цончевъ въ Горно-Джумайско му отговорихъ много предпазливо. Писахъ му съ цифрена шифровка, съ каквато бѣ запознатъ замѣстникѣтъ ми за да прочете писмото ми самъ той на Сарафова.

Това ми писмо настигна Сарафова едва въ с. Екши-су, Леринско, Учителѣтъ Никола Атанасовъ Костойчиновъ отъ гр. Охридъ бѣше му го прочелъ.

40 дена следъ като напуснахъ охридско-стружкия р. районъ, въ село Конско разбиха моята чета подъ войводството на Деянъ Димитровъ въ Г. Дебърца. 3 месеца следъ това поради една несъобразителностъ на Деяна четата влѣзе въ сражение въ с. Жрбино и докара убийството на кап. Давидовъ, като предизвика афера въ Горна и Долна Дебърца, която изпрати въ заточение най-способнитъ хора на организацията.

По поводъ сражението въ Жрбино, бидейки въ Битоля, ето що ми писа ржководителѣтъ на селската революционна организация въ с. Брежани — Долна Дебърца — Насто (Ярменъ).

„Драгий Никола,

Ние вече предизвикахме неприятеля. Дали е време за такива авантюри не знаемъ. На 8 мартъ пристигна твой замѣстникъ офицеръ Тома Дави-

довъ — посрещнатъ въ с. Мраморецъ отъ четитъ на Тасе Христовъ и Деянъ Димитровъ. Давидовъ съ Тасе заминаха за „Малесия“, а Деянъ остана въ Г. Дебърца. Какво имъ е говорилъ Давидовъ не знамъ, но Деянъ стана по-непредпазливъ. На 15 мартъ Деянъ е билъ въ с. Жрбино съ четата си. Една потеря състояща се отъ 40 души заптии, поляци, кехаи и башибозукъ отъ Песъчанъ — терористи, които навърно сж узнали нѣщо за пристигането на голѣмъ човѣкъ — Давидовъ — отишли да обсадятъ с. Жрбино. Селенитъ съобщили това на Деяна и го поканили да напусне селото. Той се съгласилъ на първо време и напусналъ селото, но следъ малко се повърналъ и ударилъ потерата въ гърбъ и се завързало сражение. Войски отъ с. Бѣлчица, отъ Ст.-Велмей и Издеглавие, башибозукъ отъ Песъчанъ отидоха на помощъ.

Сжщото направихме и ние, — събрахме селскитъ чети и нападнахме неприятеля. Дойдоха Демиръ-хисарски и Кичевски чети. Неприятелътъ се видѣ предъ невъзможностъ да удържи и напусна полесражението. Жертви на мѣстото не оставихме Колко сж неприятелскитъ жертви, не знамъ.

Тасе и Давидовъ бѣха въ с. Куратица Отидоха на помощъ и тѣ. При отстъплението си 4 души турци се срещнали съ Тасе и Давидовъ, които разпоредили да бждатъ заловени живи и четирмата турци. Турцитъ се отбили въ Сошенскитъ гробища,

залегнали и стреляли на Давидова — ударили го въ устата — безъ да опита пушката си — и отъ единъ неприятелски куршумъ той пада убитъ. Убилицитъ на Давидовъ бѣха убити, но каква полза? По това предизвикателство турцитъ откараха 218 души селяни отъ взелитъ участие въ Жрбинското сражение.

19 мартъ 1903 г. Съ привѣтъ Жрменъ“

Отъ откаранитъ въ битолския затворъ отъ Охридско 218 души, мнозина наскоро бѣха изпратени въ Азия на заточение. Още по пѣтя мнозина сж били избити, а други намѣрили смъртта си въ мѣстозаточението. Останалитъ бѣха аминистрирани на 10 май 1904 година.

Следъ 10 дневно тежко боледуване бързо настъпи подобрене на здравето ми. Останахъ още около двадесетина дена въ Битоля по желание на градската рев. организация, за да обучавамъ на оржжие груповитъ началници, тѣй като нѣмали хора, които умѣятъ да боравятъ съ оржие. На 12 априлъ си заминахъ при четата съ куриера. Минахме презъ с. Новаци, кждѣто имахме събрание, за да подкрепя спойката на населението между гъркомани и българи. Минахме въ с. Рибарци — направихме сжщото. Куриеръ ми бѣше Христо отъ с. Тепавци. Той пожела да отидемъ и въ неговото село.

(Следва)

Христо Ив. Сираковъ

като македонски деецъ и борецъ за свободата на Македония

(Извадки отъ негови провѣрени бележки)

Христо Ив. Сираковъ, подофицеръ отъ българската армия, е роденъ въ с. Костелъ, Еленско, презъ 1872 г. Той е внукъ на войводата Дели-Димо и синъ на Калешъ-Иванъ и двамата борци за свободата на България, загинали за родъ и родина: първиятъ на бесилка въ гр. Търговище (Ески-Джумая), а баща му — въ бой съ турски пълчища.

Като войникъ и подофицеръ Сираковъ служи при видния Македонски деецъ — полковникъ Ан. Янковъ. Виждайки голѣмата родолюбива дейностъ на своя полковникъ, жадуващъ да продължи родолюбивата дейностъ на своя баща и дѣдо, Сираковъ съ жаръ се отдава на Македонското освободително дѣло.

Презъ 1900 година, като пограниченъ подофицеръ въ Тутраканъ, той взема дейно участие въ македонското дружество въ тоя градъ и всѣки недѣленъ день, отъ сутринъ до обѣдъ, той обучава македоно-одринската емиграция въ града на войнишки приеми и въ стрелба. Тукъ той взема дейно участие и въ пласирането на македонскитъ облигации между заможнитъ българи въ града и въ околията.

Въ края на 1900 г. Сираковъ е командированъ отъ своето началство въ гр. Русе за нѣколко дена. Тукъ, въ канцеларията на македонското дружество, среща председателя на Върховния Мак. комитетъ Борисъ Сарафова, който му предлага и той приема да замине за Букурещъ, дето, като владеещъ добре ромънски езикъ, да следи развой на процеса по убийството на Махалияну и Фитовски, извършено отъ Стоянъ Димитровъ и други мак. дейци и своевременно да донася всичко на македонскитъ дейци въ гр. Русе: войводата Панайотъ Хитовъ, Д-ръ Дим. Владовъ, капитанъ Ал.

Протогеровъ и др. Обаче българинътъ делективъ на ромънска служба го издава и той е арестуванъ.

Следъ 5-месеченъ арестъ въ Букурещкия затворъ, Сираковъ е освободенъ и се връща въ родното си село. Уволненъ отъ военна служба, той се установява на работа въ гр. Елена, дето взема живо участие въ дейността на мѣстното македонско дружество.

При обявата на Джумайското възстание презъ 1902 година, еленскитъ граждани и гражданки на чело съ г-житъ на полковникъ Драгиевъ, майоръ Момчиловъ и др., съ щедритъ дарения на еленчани и еленчанки и енергичното съдействие на Хр. Сираковъ, организирватъ отрядъ отъ 20 души четници — отборъ запасни войници, на чело съ майоръ Чолаковъ и капитанъ Гаруфаловъ. Подвойвода на четата е Хр. Сираковъ.

Четата пристига въ Горно-Джумайско. Поради туй, че тя бѣ отъ запасни войници, отъ каквито мѣстнитъ чети имаха голѣма нужда, по решение на щаба на възстанието на чело съ подполковникъ Стефанъ Николовъ, четата на еленчани е разформирована и придадена къмъ мѣстнитъ чети на Дончо войвода, Георги Пелтека, Васе Пехливана, Павле Давковъ и др. Съ това мѣстнитъ чети станаха по-дейни, по-устойчиви въ въоръжената борба съ турцитъ, пѣкъ и жертвитъ на възстаницитъ въ боеветъ сж поробилитъ намаляха значително, защото четницитъ, запасни войници, ги заставяха да заематъ удобни позиции, да се окопаватъ добре въ тѣхъ, умѣло да се защищаватъ и да нападатъ врага.

Въ Джумайското възстание, което почна на 24 септември 1902 г. и завърши на 3 ноември с. г., Хр. Сираковъ е участвувалъ въ боеветъ при

с. Желѣзница, с. Сърбиново, с. Градево, а следъ това, на 18, 19 и 20 октомврий — въ с. Бистрица и при граничните върхове: Чаталъ-тепе и Факиръ-тепе, дето генералъ Цончевъ бѣ тежко раненъ и пренесенъ въ България.



Христо Ив. Сираковъ

Въ началото на пролѣтѣта — 1903 г. — Сираковъ е изпратенъ отъ генералъ Цончевъ въ Македония съ чета отъ 14 души, да занесе пощата въ Г.-Джумайско и оттамъ да замине въ Поройско при войводата Алексо-Поройлията, за да му предаде единъ бѣлъ, красивъ астраганенъ калпакъ и сръбърна табакера — подаръкъ отъ генерала.

Сираковъ предава пощата на войводата — мичманъ Тодоръ Саевъ въ Джумайско, заминава при войводата Алексовъ Поройско, предава му подаръците и остава при него като секретаръ.

Къмъ края на м. юлий 1903 г., следъ обявата на Илинденското въстание отъ Вардара, пристига въ Поройско войводата Никола Поповъ съ 7 ранени четници. По заповѣдъ на Алексо Сираковъ съ двама свои четници, придружава ранените до българската граница, дето между селата Копривенъ и Клисуре, по кучешки лай, биватъ открити отъ пограничната турска войска и нападени отъ засада. Това застава Сиракова да мине и той границата ведно съ ранените четници и благополучно пристига въ гр. Дупница. Тукъ Сираковъ, се среща съ мѣстния пунктовъ началникъ Константинъ Илиевъ, отъ когото узнава, че въ дебрите на Рила-планина, при Влашките колиби, сж събрани много войводи и четници на чело съ генералъ Цончевъ, полковникъ Янковъ, Юр. Стояновъ, Любомиръ Стоенчевъ и др., готови да минатъ границата и се озоватъ въ помощъ на възстанала и пламнала Македония.

Щомъ узнава това, още сжщия день Сираковъ и двамата четници съ него се отправятъ въ лагера на четите.

На 6 августъ 1903 г. двете сборни чети на капитанъ Юрданъ Стояновъ и на поручикъ Любо Стоенчевъ напуштатъ лагера и тръгватъ за Македония. Въ четата иа Л. Стоенчевъ е и Хр. Сираковъ като взводенъ началникъ. Съ Сираковъ е и неговия близъкъ другаръ Димитъръ Хаджи Ивановъ — Ченковъ отъ Долна-Орѣховица — Търновско.

Задачата на двете чети бѣ: Стоенчевъ съ четата си отъ 68 души четници, повечето запасни войници, всички съ манлихери, съ по 250—300 патрони и съ по 2 бомби въ раниците, да се озове

въ Демиръ-Хисарско (Сѣрско), а Юр. Стояновъ съ около 85 четника, повечето запасни военни чинове, да се озове въ Разложко и тамъ, около Елъ-тепе, да чака нареждане отъ генералъ Цончевъ.

На 10 августъ, около полунощъ, четите минаватъ границата при Царевъ-връхъ.

На 12 августъ те навлизатъ при съмване въ легендарния Пиринъ и тукъ — въ Сухия долъ при говедарника, двете чети се раздѣлятъ. Стоенчевъ съ своите юнаци поема пътя на изтокъ по северните подножия на Елъ-Тепа за Демиръ-Хисарско, а Юр. Стояновъ, съ своята чета, се отправя на горе по сухия долъ къмъ двата върха — Етипица и Албутинъ, западно отъ Елъ-Тепа.

Изъ своя пъть войводата Стоенчевъ съ четата си се среща въ околностите на с. Пиринъ съ четите и ръководителите на ВМОРО въ Сѣрския рев. окръгъ на чело съ Яне Сандански, събрани на конгресъ и съвещание — за предстоящите революционни акции въ тоя окръгъ. Тукъ сж и войводите отъ Демиръ-Хисарско: Илия Кърчовалията, Атанасъ Тешовалията и др., поради което Стоенчевъ остава тамъ съ четата си — да чака решението на конгреса.

Следъ нѣколкодневни съвѣщания и взети решения за предстоящите рев. акции, по решение на конгреса, Любомиръ Стоенчевъ съ около 45 души четници заминава за Демиръ-Хисарско ведно съ войводите Илия Кърчовалията, Атанасъ Тешовалията и др., а неговите помощници — подпоручикъ Кочо Настевъ и взводниятъ Христо Сираковъ, съ около 20 души четници, сж придадени къмъ четите въ Мелнишко.

Скоро следъ раздѣлата, по нареждане на Сандански, войводите Спиро Костовъ, Кочо Настевъ и подвойводата Хр. Сираковъ, съ около 24 четника и 32-ма селяни, заминаватъ за Разложко да пренесатъ отъ тамошните организационни складове оръжие и взривни материали, необходими за революционните акции въ Мелнишко. На връщане, на 4 септемврий преди изгревъ слънце, четата и селяните, носящи на гръбъ бойните материали, спиратъ за дневна почивка по височините надъ селото Пиринъ, въ мѣстността „Куклитъ“.

Поради това, че на 31 августъ и на другия день, 1 септемврий, въ околностите на селото, а и въ самото село Пиринъ, станаха две голѣми сражения между турски аскеръ и революционни отряди начело съ генералъ Цончевъ, полковникъ Янковъ, Юр. Стояновъ, П. Дървинговъ, Дим. Зографовъ, Бор. Стрезовъ, Асенъ Партениевъ, Яне Сандански, Михаилъ Чаковъ, Ст. Малчанковъ и др. следъ отеглюването на четите въ недрата на Пиринъ, въ селото Пиринъ и въ околностите му, бѣ гъмжило отъ аскеръ и башибозукъ — да дири и да преследва страшните комити.

Търсейки тия чети, на 4 септември, преди обѣдъ, малъкъ турски разузнавателенъ отрядъ се насочва къмъ „Куклитъ“. Четниците-часови забелязва отряда и веднага донася това на войводите, които следъ кратко съвѣщание решаватъ: ако бждатъ открити и нападени, геройски да посрещнатъ врага и да го сразятъ, следъ което да изчезнатъ въ недрата на Пиринъ.

Сега четата е раздѣлена на три групи на чело съ Кочо Настевъ, Спиро Костовъ и Хр. Си-

раковъ. Всѣки отъ тримата войводи съ своята група заема опредѣлената му позиция, здраво се окопава и съ нетърпение чака появата на врага. Около 3 часа следъ обѣдъ голѣмъ турски отрядъ отъ около 2 табура войска, начело съ голѣмъ брой офицери, настѣпва къмъ „Куклитъ“ и още отъ далече турцитѣ стрелятъ и викатъ. Четниците съ пълни пушки и затаенъ дѣхъ следятъ движението и стрелбата на врага и чакатъ заповѣдъ за стрелба отъ своитѣ войводи. И когато турцитѣ приближаватъ на около 800 крачки, споредъ уговореното, първи откриватъ шеметна стрелба срещу врага войводата Спиро Костовъ и неговата група. Турцитѣ викатъ „Юрушъ!“ и бѣсно налитатъ по височинитѣ къмъ позициитѣ на Спиро. Тогава откриватъ ураганенъ огънь и другитѣ две групи на Настевъ и Сираковъ скрити въ карпитѣ.

Шеметниятъ боенъ огънь и пукотъ отъ третѣ групи, бойнитѣ пѣсни и юнашкото нестихващо „ура“ спира турското настѣпление, за да почне следъ малко по-усилено, по-страшно.

Турскитѣ жертви сѣ грамадни; бѣсното громко и нестихващо „ура“, страшниятъ пукотъ на възпламененитѣ много бомби, донесени отъ разложитѣ складове, вковаватъ турцитѣ. Врагътъ е смутенъ, разколебанъ, почти сразенъ. Но около 6 часа, пристигатъ нови турски сили отъ Неврокопъ. Боятъ се усилва. Чуватъ се яростни викове: „юрушъ“... „юрушъ, кардашларъ!“ Непрекъснато гърми и страхотното четнишко „ура“... „ура!“ придружено съ страшния пукотъ отъ пушки и бомби, които огласятъ Пирин и сковаватъ турцитѣ...

И когато слънцето се скри задъ високитѣ върхове на планината и нощенъ мракъ покри земята, турцитѣ спиратъ стрелбата и поематъ пътя къмъ селото Пиринъ, следъ което останалитѣ живи и ранени четници напушатъ своитѣ позиции и навлизатъ въ близката гора.

Споредъ вестника на Върховния Мак.-Одрин. комитетъ „Реформи“, бр. 41 отъ 20 септември 1903 година, дето е описанъ боятъ при „Куклитъ“, турскитѣ жертви въ убити и ранени сѣ били грамадни. Между убититѣ сѣ и единъ полковникъ и трима юзбашии.

Отъ четата сѣ убити 6 души: войводата *Спиро Костовъ* отъ гр. Прилепъ и четниците: *Димитъръ Карамочевъ* отъ с. Алфатларе — Силистренско, *Илия Стояновъ* отъ с. Мечкулъ — Петричко, *Митрето* — отъ Петричко, *Коста Димитровъ* отъ гр. Видинъ и *Трифунъ Стояновъ* отъ гр. Попово.

Ранени: войводата *Кочо Настевъ* отъ гр. Солунъ и четниците *Анто Колевъ* отъ с. Драгачевци — Софийско, *Георги Ангеловъ* отъ Софийско, *Димитъръ хаджи Ивановъ Ченковъ* отъ с. Долна Орѣховица. Ранени сѣ и трима отъ селянитѣ преносвачи на бойнитѣ материали, сега използвани отъ борцитѣ на епохалното сражение при „Куклитъ“.

Следъ горната провѣрка, станала въ гората, *Димитъръ Ченковъ*, у когото останала чантата на убития войвода Спиро, пълна съ лѣкарства, мехлеми, сублиматъ и превързочни материали, макаръ и раненъ, промива и превързва ранитѣ на другаритѣ си и своитѣ рани, поради което получилъ прѣкора — „Доктора“.

Следъ това всички поематъ пътя за Разложко.

На 10-и септември героитѣ при „Куклитъ“ сѣ въ Разложко. Тукъ, въ дебритѣ на Пиринъ, се срещатъ съ отрядитѣ на генералъ Цончевъ полковникъ Янковъ и мѣстнитѣ революционни чети. Отъ тукъ тежко раненитѣ се изпращатъ въ България, съпровождани отъ куриери, а здравитѣ и лекораненитѣ сѣ придадени къмъ отрядитѣ на полковникъ Янковъ.

На 14-и септември — Кръстовденъ, вечерята, бѣ обявено възстанието въ Разложко съ революционни акции предприети отъ доброволческитѣ отряди дошли отъ България и отъ мѣстнитѣ чети и милиционери — на чело съ опитни и смѣли мѣстни войводи. Възстанически отряди сжщата вечеръ нападатъ турския гарнизонъ, окопанъ около гр. Мехомия. Малко следъ това почва борба на животъ и смъртъ въ самия градъ между турцитѣ и мѣстнитѣ въоръжени българи, предвождани отъ тѣхния съгражданинъ подпоручикъ Владимиръ Каназиревъ.

Борбата въ града трае цѣлата нощъ. Голѣми сѣ жертвитѣ дадени отъ дветѣ страни. Запалени сѣ и сѣ изгорѣли кѣшитѣ въ българскитѣ махали въ града и голѣма частъ отъ турскитѣ кѣщи — въ турскитѣ махали.

Въ сжщото време и на другия денъ — 15 септември, ожесточени сражения се водятъ предъ селото Бачево. Тукъ, подъ командата на полковникъ Янковъ, революционни отряди предприематъ две атаки срещу турскитѣ пълчища, които отстъпватъ въ селото въ панически бѣгъ.

Въ сжщото време кръвопролитни сражения съ турски пълчища се водятъ и на Предѣла, дето се сражаватъ револ. отряди подъ командата на войводитѣ поручикъ Христо Танушевъ и подпоручикъ Никола Лефтеровъ.

На 16-и и 17-и септември се водятъ страшни боеве въ околноститѣ на село Бѣлица. Въ тия боеве, подъ командата на полковникъ Янковъ, участвуватъ четитѣ на чело съ поручикъ Ал. Мановъ, подпоручикитѣ: Кочо Настевъ, Георги Герджиковъ, Серафимъ Партачевъ и войводитѣ: Дим. (Миндю) Лазаровъ, Кочо Молеровъ, В. Голевъ, Николовъ, Ив. Ботушановъ, братя Колчакови, Фурнаджиевъ, Минко Бодковъ и др. на брой повече отъ 1000 души.

На 17-и септември Хр. Сираковъ на чело на единъ малкъ отрядъ, между който е и Дим. Ченковъ, всички съ бомби въ рѣка, доближаватъ безъ шумъ до турскитѣ пусии на източния край на селото, хвърлятъ срещу аскера възпламенени бомби, яростно атакуютъ врага, бѣсно викайки „ура-а-а“, „ура-а-а!“ обръщатъ го въ паническо бѣгство, следъ което подпалватъ турскитѣ чадъри край селото и спиратъ настѣпващата турска колона, идеща отъ къмъ Банско. Въ сжщото време гърми мощното „ура“ отъ отрядитѣ на полковникъ Янковъ, настѣпващи къмъ селото отъ западъ.

Обградени и нападнати отъ изтокъ и западъ, турцитѣ отстъпватъ, следъ като запалватъ селото.

Изтощени отъ нѣколкодневнитѣ непрекъснати битки, лишени отъ помощъ и подкрепа, виждайки непрекъснатото прииждане на нови и голѣми турски сили, възстаници, войводи и бѣжанци, на чело съ хората отъ щаба на възстанието генералъ Цончевъ, *Димитъръ Стефановъ* и др., се отправятъ къмъ границата и следъ два дена, при малки

схватки изъ пътя съ турски пълчища, минаватъ въ свободна България.

Скоро следъ това, съ отряда на генералъ Цончевъ, английскитъ кореспондентъ Хейлсъ и рускиятъ такъвъ князь Тагеевъ, Сираковъ отново влиза въ Македония, дето кореспондентитъ виждатъ опожаренитъ български села и ведно съ обездоменитъ забѣгнали въ горитъ български семейства се връщатъ въ България.

Следъ стихването на възстанието, Сираковъ се отдава на работа и трудъ въ България — като полицаи и желѣзничаръ, безъ да забравя своя дългъ къмъ своитъ братя, взимайки дейно и непре-

късвано участие въ живота на легалнитъ културно-просвѣтни македонски организации, на първо мѣсто — Илинденската, като илинденецъ.

Днесъ, здравъ, бодъръ, веселъ и приказливъ, вече пенсионеръ, Сираковъ живѣе съ своето семейство въ свой домъ при гара Горна-Орѣховица, винаги готовъ на всеотдайна служба за родъ и родина, винаги готовъ да воюва за свободата.

Г. Ив. Бѣлевъ

бившъ членъ-касиеръ на Върх.-макед.-одр. комитетъ
Михайловски-Цончевъ

Църковно-учебното дѣло въ Демиръ-Хисарска околия

Демиръ-Хисарската околия се намира въ източна Македония между голѣмитъ македонски рѣки Струма и Мѣста въ южнитъ подножия на величественния Пиринъ и нейнитъ разклонения: Али-Ботушъ, Бозъ-Дагъ, Сенгелова планина.

Въ турско време околията броеше 53,300 ж., отъ които българи 32,000 ж., 17,160 турци, гърци около 400, власи 2,165, цигани 1,575.

Центъръ на околията бѣше града *Демиръ-Хисаръ*, (желѣзна крѣпостъ) Валовица (по български) броеше 1,200 ж. българи, 3,300 турци, 450 черкези, 350 гърци, 120 власи и 420 цигани — всичко 5,840 жители. Разположено е въ политъ на планина Шаркия и на р. Валовица (Бѣлица).

Климатътъ въ тази околия, чието поле е продължение отъ прочутата по плодородие сѣрска равнина, е топълъ, сръдиземно-морски.

Тукъ се раждатъ въ голѣмо изобилие зърнени храни, тютюнъ, сусамъ и отличенъ памукъ. Макаръ земята да е една отъ най-плодороднитъ въ цѣлия Балкански полуостровъ, населението не е отъ богатитъ, защото въ турско време най-добритъ земи сж били въ турски рѣце.

Отъ друга страна, *Стъръ* — най-яката крепостъ на елинизма въ Македония — силно е влияелъ върху бедното и непросвѣтено българско селячество, което икономически напълно е зависѣло отъ богатитъ сѣрски и драмски грѣцки богаташи. Тѣ още на зелено сж прекупвали земнитъ произведения за безценница и така сж гмечели беззащитния български народъ.

По-голѣми български села въ околията сж:

Г. Порой 2,200 ж. и 1,100 вл., Крушево 2,450 ж., Савекъ 1,600 ж., Спорово 1,350 ж., Голѣшово 1,250 ж., Лехово 1,250 ж., Пиринъ 1,250 ж., Сенгелово 1,200 ж., Кърчово 1,150 ж. и др.

Български — екзархийски села презъ последно време на турското владичество бѣха 36, въ които сжществували и училища.

Както въ Сѣрско, така и въ тази околия, народностното събуждане почва отъ периферията и върви къмъ центъра — отъ селото къмъ града. Защото, както се спомена и по-горе, градътъ напълно е попадналъ подъ елинизма. Демиръ-Хисаръ е билъ столица на отдѣленъ грѣцки епископъ, който зорко е бдѣлъ за неотклонението на своето паство отъ ведомството на патриаршията и упражнявалъ всички сръдства, за да пази старото положение. Въ тоя духъ е билъ подпомаганъ отъ грѣцкия силогосъ въ Сѣръ и е получавалъ добри материални сръдства отъ Солунъ и Атина.

Не по-малко влияние сж оказали и градоветъ, съседни на Д.-Хисаръ — Драма, Кавала, Мелникъ — яки подпори на елинизма.

Ето защо градътъ почти най-късно се събужда. Въ него се открива българско училище едва въ 1893/4 уч. година.

Напротивъ, въ селата българската просвѣта си открива пътъ още преди уреждането на църковния въпросъ. Въ 1871 година село Д. Порой обявява се на страната на екзархията и си отваря училище. Трѣбва да подчертаемъ, че каквато роль е играло с. Броди за Сѣрско, сжщото е било и с. Д. Порой за Демиръ-Хисарско. Въ това отношение горнобродскитъ водители хаджи Димко, О. Гологановъ (Сѣръ), Салганджиевъ и др. много сж спомогнали за събуждането на Демиръ-Хисарско и на членоветъ на „Българското учителско сдружение“, основано отъ учителитъ: Салганджиевъ, и Сарафовъ въ 1870 година за разпространение на българска просвѣта. Благодарение на това селата въ Демиръ-Хисарско, макаръ и безъ центъръ, лека по-лека се отърватъ отъ фанариотското иго и се сгобиватъ съ у-лища. Селата: Д. Порой, Савекъ, Шугово, Крушово, Кърчово, Лехово, Голѣшово, Царевница и др. иматъ свои добре уредени училища, а градътъ — изцѣло българска кръвь — спи подъ тежкия покровъ на другородно духовенство. Нѣщо повече — той е гонителъ на родната си просвѣта.

Презъ учебната 1891/92 г. околията брои 8 селски училища съ 9 учители и 367 ученици, градътъ пъкъ се гордѣе, че е запушилъ вратитъ си за „схизматичитъ“.

Както казахме по-горе, въ града едва въ 1893/4 г. (февруарий) се открива българско училище съ 3 отдѣления, а чакъ въ 1896/7 и първи класъ съ 10 ученици!

Голѣми сж били враждебнитъ прояви на водачитъ на елинизма въ тоя градъ, начело съ мѣстния епископъ. Само нѣколко примѣра:

Още въ края на 1892 г. въ града се открила Българска община, която за канцелария е наела единъ ханъ и на вратата му поставили надписъ: „Домъ на Ангелъ Кърчовалий“. Грѣцкиятъ епископъ протестира въ правителството за *невидения скандалъ въ Демиръ-Хисаръ да личи надписъ на български езикъ*. Надписътъ билъ сваленъ.

Отъ черквитъ въ селата Спатово, Савекъ и др. откраднати сж били иконитъ на Св. Св. Кирилъ и Методия.

На 23 априлъ 1903 г. членътъ на бълг. община дѣдо Тойко Алексовъ и други по-видни българи би-

ватъ грабнати отъ домоветъ имъ и изпратени въ Сърския затворъ. Енорийскиятъ свещеникъ Ив. Д. Шишковъ билъ възпрѣнъ да свещенодействува и билъ интерниранъ въ родното си село Зрълци (Костурско).

Бурята премина... Настанаха по-спокойни времена и българинътъ се съживи пакъ, като изгубенитъ придобивки отново си възвърна. И нѣщо повече: въ просвѣтно отношение той стигна противника и го остави назадъ. Следнитъ данни най-ясно подчертаватъ нашето твърдение:

Презъ 1902/1903 учебна год. въ Демир-Хисарска околия има

Български-екзархийски 3 класни училища + 20 основни — 23 съ 32 учители и 1003 ученици, срещу патриаршийски 1 класно + 11 основни — 12 у-ща съ 23 учители и 273 ученици.

Българското черковно-училищно дѣло е вече закрепнало и отива къмъ своя възходъ, стигнало фаталния си край благодарение на събитията отъ 1912 и 1913 години — войнитъ.

Ето състоянието за учебната 1911/1912 години въ града: основно съ 20 уч-ци и 1 учителъ.

Градеца Баракли Джумая: непълно основно съ 22 ученици и 1 учителъ.

Селата: Германъ съ 19 уч-ци, Голешово съ 100, Г. Порой — 143, Д. Порой — 67, Крушово — 68, Кърчово — 36, Лехово — 68, Петрово — 27, Рашковци — 30, Савекъ — 17, Сингелево — 46, Спатово — 22, Ходжово — 27, Шугово — 62, Янево — 17, и въ селата Драгостинъ, Елешница, Катаретъ, Кеседжи, Кешишлъкъ, Кюприя, Лешово, Липошъ, Мжтница, Пиперица, Пулево, Рупелъ, Св. Петка, Хаджи-Бейликъ и Чифлиджикъ — всичко въ 36 селища е имало българ. основни уч-ща съ 49 (12 жен.) учители и 993 ученици (276 жен.).

Освенъ тия основни у-ща, въ околията е имало и 3 класни, а именно: Д.-Хисаръ — третокласно съ 65, Г. Порой — второкласно — 27, Д. Порой — първокласно — 12 ученици.

При Демир-Хисарското класно уч-ще е имало и икономически пансионъ съ 30 пенсионери отъ селата, а при училищата въ центъра и въ Д. Порой и библиотеки.

Поуката отъ спънкитъ и напора за преодоляванетоъ имъ сж високоназидателни и излишни сж всѣкакви коментарии.

Ил. И-въ

Положението

Изтеклиятъ месецъ се характеризира съ едно общо поотпусчане на извънредно обтегнатитъ нерви на европейския свѣтъ — една естествена пауза, последвала, като облекчение, следъ като Европа бѣ дошла до самия ржбъ на една нова катастрофа. И тия, които получиха земи и населения, и ония, които ги изгубиха, и другитъ, които поради тази промѣна, бѣха спрѣли дѣха си, въ очакване да избухнатъ нови, страотни кръвопролития — всички въздъхнаха съ облекчение, като че за всички бѣ настѣпилъ нѣкакъвъ щастливъ часъ.

Трѣбва човѣкъ да види и чуе въ прегледитъ на събитията, които се даватъ въ кинематографитъ преди започването на главния филмъ, съ какъвъ ентузиазъмъ, съ какви викове многохиладни тѣли сж посрещали при завръщането имъ въ съответнитъ столици четиримата държавници, които подписаха мюнхенската спогодба за връщане на нѣмски, полски и унгарски земи и населения, до тогава принадлежащи на Чехословакия, за да разбере до каква степенъ народитъ сж били разтревожени и потиснати отъ жестоката мисль за една предстояща война.

Решението на господата Хитлеръ, Чембърлейнъ, Мусолини и Даладие въ Мюнхенъ дойде като единъ ударъ, който зашемети народитъ въ Европа и тѣ го приеха съ радостъ, безъ въ момента да си даватъ смѣтка и безъ да искатъ да си я даватъ, каква стойностъ има и какви ще бждатъ непосредственитъ последици отъ спогодбата, защото другата единичка възможностъ бѣ — войната, която щѣше да бже далече по-неприятенъ и наистина страшенъ ударъ, отъ който може би щѣше да дойде не само зашеметяване, но и унищожение на най-сжпни ценности на народитъ и може би на цивилизацията.

Но радостта бѣ за малко време — докато трая зашеметяването. Щомъ то премина, и държавници, и обществено мнение разтвориха картата на Европа и започнаха, при поголѣмо спокойствие, да правятъ разборъ на случилото се и да се опитватъ да установятъ точнитъ значения и важността на събитията и да гадаятъ за птущата, по които ще тръгнатъ работитъ въ Европа. Мирътъ бѣ спасенъ, но народитъ, все пакъ, не се успокоиха, защото промѣната бѣ само едно спиране на опасността и може би начало на едно подълготрайно осигуряване срещу нея, но не бѣ окончателната победа срещу разрушителнитъ сили, действащи така стихийно въ последно време въ международния животъ. Английскиятъ пръвъ министъръ г. Чембърлейнъ особено подчертаваше, при нѣколкото случаи, които му бѣха представени следъ мюнхенската спогодба да поясни публично значението на тая спогодба и смисъла на своето участие въ изработванетоъ ѝ, че за Европа и особено за Великобритания спогодбата е имала двойно значение: първо, че предотвратила войната и второ — че съставлявала едно надежно начало за бждещи споразумявания между Германия и другитъ западни сили, като се вървѣло по тая начинъ къмъ спасителния пжтъ на съглашения и сътрудничества между главнитъ европейски

сили, независимо каква система на управление иматъ тѣ. Въ мисльта на г. Чембърлейнъ въ тая случай сж били, разбира се, на първо мѣсто интереситъ, както, естествено, той самиятъ ги разбира, на Великобритания и действително, вънъ отъ общата четиристранна мюнхенска спогодба, ние видѣхме, че бѣ изработена и обявена на свѣта една англо-германска декларация, съ която се даватъ взаимни увѣрения за желане дветъ страни да поддържатъ приятелски отношения.

Тая декларация сжщо имаше двуяко значение: тя бѣ като една, непосредно следъ мюнхенската спогодба, манифестация на възможноститъ, вече и на дѣло, да се тръгне къмъ нови споразумения между европейскитъ сили за започване да се изгради утрешния европейски миръ, въ сжщото време тая декларация бѣ и една манифестация на разбиранията, сжществувачи всрѣдъ ржководнитъ политически срѣди въ Англия и Германия, че въ интереса и на едната, и на другата страна е тѣ да живѣятъ въ добри и ако може дори приятелски отношения.

Не е никакъ чудно, че единъ английски министъръ председател, при доешното състояние на международнитъ работи въ Европа и въ свѣта изобщо, желае да установи добри отношения съ Германия, която отдавна дава на английското общество да разбере, че тя винаги е смѣтала да поддържа приятелски връзки съ Великобритания и че, ако има нѣщо, къмъ което Райхътъ сега се стреми, то не е да се накрънятъ нѣжде английскитъ интереси, а да се добиятъ на европейския континентъ (който впрочемъ винаги е билъ малко чуждъ на Англия) условия за свободно и пълно развитие на германскитъ сили. Ето защо поведението на г. Чембърлейнъ при развитието и разрешаването на чехословацката или по-право на срѣдно-европейската криза бѣ одобрено отъ грамадно мнозинство на английския народъ, който смѣта, че една война въ Европа може само да увреди английскитъ интереси и да раздруса застрашително английската свѣтовна мощъ.

Моралнитъ скрупули, които бѣха обзели известни по-либерални и съ международни настроения британски срѣди, при изоставянето отъ страна на демокрациитъ Чехословакия предъ заплахитъ и действията на германския национал-социализъмъ, отстѣпиха предъ реалистичния духъ на англичанина, който повѣрва, че следъ задоволяването на Райха откъмъ Чехословакия, въ Европа ще настѣпи ера на мирни отношения и на едно общо уреждане на спорнитъ въпроси чрезъ преговори и взаимни отстѣпки. За постигането на едно такова положение, споредъ английскитъ разбирания, си заслужаваше и онова отстѣпване отъ позициитъ на традиционния британски престижъ, което бѣ отбелязано съ почти изумителнитъ пжтувания на г. Чембърлейнъ отъ Лондонъ до Берхтесгаденъ и обратно и сетне пакъ до Мюнхенъ.

Тогава, скоро следъ тия спогодби, въ общественото мнение особено на демократическитъ страни се изказваше вървата, че ще бже подписана една декларация за приятелски разположения и между Франция и Германия и още — че

въ едно близко бъдеще четворната мюнхенска спогодба ще послужи за основа за едно общо уреждане на европейските въпроси, при участие въ една международна конференция на всички главни сили, дори и на Съветска Русия и на Америка. Сметаше се, че след горчивия опит от политически безплодни двайсет години, изтекли под сѣнката на едно нетодно и нежизнеспособно Общество на народитѣ, дошълъ е часътъ за една основна всеобща ревизия на създаденото следъ голѣмата война положение въ Европа сега вече подъ лжчитѣ на международната справедливостъ и на едно просвѣтлено политическо съзнание. Уморена, твърде претърпѣла Европа се почувствува предъ прага на едно духовно възрождение.

За съжаление, много рано тя изпадна пакъ въ състояние на черни съмнения. Очакваната френско германска декларация, по подобие на англо-германската; не дойде. Отъ най-отговорни мѣста въ Лондонъ, въ Парижъ, въ Берлинъ и другаде са даде на свѣта да разбере, че напразни ще бъдатъ всѣкакви надежди за международна конференция, която да разгледа всички спорни въпроси въ Европа и да имъ даде ново разрешение съ огледъ не на интереситѣ на тази или онази велика сила, а на интереситѣ на международната справедливостъ и на единъ траенъ миръ.

Отъ дебатитѣ въ парламентитѣ на Англия и на Франция и отъ други публични разисквания, въ тия страни се видѣ, че формулата, която бѣ приета въ Мюнхенъ за „спасяване на мира“ и за откриване ужъ на една нова ера на едно разумно и приятелско разрешаване за напредъ на европейските въпроси, е била наложена отъ Германия и Италия и по необходимостъ само приета отъ Англия и Франция, понеже последнитѣ тия две страни съвсемъ не били готови военно и изобщо технически да водятъ една въоръжена борба съ първитѣ две страни, именно съ Германия и Италия, за отстояване позиции, които тѣ сж смѣтали и още смѣтатъ за полезни за себе си и може би за цѣла Европа. Фабрицитѣ на Франция и на Англия, оказа се, не били пригодени, както германскитѣ и италианскитѣ, за произвеждане на военни материали, оржжия и аероплани въ сжщия размѣръ и темпъ, въ който работятъ фабрицитѣ на държавитѣ отъ осьта Римъ — Берлинъ.

Ето защо, следъ присѣдиняването на судетскитѣ области къмъ Германия, задоволяването на справедливитѣ искания на Унгария и на Полша отъ къмъ Чехословакия, съ огледъ на етнографическия принципъ, бѣ оставено не на мюнхенската четворка, както се очакваше (ако трѣбваше да настѣпи времето на общото справедливо уреждане на въпроситѣ), а на дветѣ авторитарни държави — Германия и Италия, които, съ арбитража си въ Виена, получиха фактически пълни и неограничени права на суверенни разпоредители въ участъта на народитѣ въ сѣрдна Европа.

Ето защо, сжщо тѣй, веднага следъ всички хубави думи за едно ново време на споразумения и мирни уреждания на въпроситѣ, английското правителство съ изумителна бързина и решителност пристѣпи къмъ едно небивало до сега гигантско превъоръжаване, което съ право смути Германия.

Франция сжщо се зае бързо да постави военната си индустрия на нога, която да ѝ даде възможностъ поне донѣкъ да достигне производството на военната индустрия на Германия. Съединенитѣ Щати, макаръ и толкова отдалечени отъ Европа, и тѣ се стѣгнаха и пуснаха въ ходъ машинитѣ на стотици фабрики за увеличаване на оржжията, аеропланитѣ и военнитѣ си параходи.

Така, „новата ера“ следъ Мюнхенъ докара едно още по-голѣмо въоръжение и остави народитѣ съ сжщото недоверѣе и подозрение помежду имъ, каквото ги обладаваше преди „спасяването на мира“ въ Мюнхенъ. Не дойде духа на разбирателство и сътрудничество, а се прояви отново стремѣжътъ за надделяващи влияния тукъ и тамъ, стремѣжътъ за господстване на една сила надъ друга.

Тѣй надеждното начало което се даде съ уреждането на малцинственитѣ въпроси въ Чехословакия, не бѣ подхванато отъ единъ международенъ ареопагъ; не получи нуждното развитие, а се спѣна, спрѣ своя ходъ и никой днесъ не може да каже, каква е вѣроятността етнографскитѣ въпроси на политическа почва да бъдатъ навсѣкжде разрешени по миренъ начинъ. И изобщо има ли такава вѣроятностъ, или пъкъ силата ще има да предизвика въ дадена областъ разрешаването имъ.

И малцината оптимисти, които все не губѣха надежда, че ще може вече демократическитѣ и тоталитарнитѣ държави да си подадатъ ръка за взаимно разбирателство и да

заработятъ задружно за общо спасяване на свѣта отъ бедитѣ, които го сполитатъ поради сжществуването на национални егоизми, отиващи въ разрѣзъ съ интереситѣ на общия миръ и на общата цивилизация, и тия оптимисти трѣбваше да изпитатъ разочарование, когато чуха на 8 тоя месецъ ноември г. Хитлеръ да отправя отъ сжщия Мюнхенъ, гдето се бѣ турило ужъ начало на нови отношения на разбирателство между до вчера враждебно настроени една срещу друга страни, не думи за приятелство и разбивателство въ духа на разбиранята въ демократическа Франция и Англия, а думи рѣзки, твърди и дори предизвикателни по отношение на нѣкои влиятелни сѣрди отъ споменатитѣ страни. Той тамъ заяви, че е решенъ да въоръжи до крайни предѣли нацията, за да посрещне всѣка евентуалностъ. Това бѣ отговорътъ главно на английскитѣ прѣкомѣрни въоръжения и съ тоя отговоръ той е искалъ безъ съмнение, да каже, че нѣма да остави който и да било, дори и тая Англия, съ която Райхътъ иска горещо да установи приятелски отношения, да оспорва германекото надмощие, до което вече Берлинъ се доближава въ Европа, и да пречи на Райха да доизкара до край предначертания планъ за възстановяването и засилването на велика Германия.

Въ тоя планъ, между друго, влиза и се изтъква на предно мѣсто вече въпросътъ за връщането на Германия на отнетитѣ ѝ презъ войната колони.

Въ сжщата речъ, дръжана на 8 ноември вечерята въ Мюнхенъ, г. Хитлеръ е заявилъ, че ще иска чрезъ преговори да бъдатъ върнати на Германия колонитѣ ѝ, но че ако не може да ги получи чрезъ преговори, щѣлъ да прибѣгне до други сѣрдства, за да постигне това.

Ето тази фраза на г. Хитлера най-добре показва, че и следъ четворната спогодба въ Мюнхенъ Европа не е направила чувствителна крачка напредъ къмъ уталожаване на духоветѣ и къмъ възстановяване на едно искрено международно сътрудничество. За да бжде г. Хитлеръ принуденъ да отправи такава закана, която потопи отново европейскитѣ държавици и особено тия отъ голѣмитѣ демократически страни въ нерадостни мисли и черни грижи за утрешния день, трѣбва наистина да е на лице тѣй горчиво познатото досегашно упорство на благодетелстванитѣ отъ парижкитѣ цоговора за миръ страни да не допушатъ пълно възстановяване на потжпканата правда по отношение на тогавашнитѣ победени.

Съобщение

Съобщава се на членоветѣ на Благотвор. Посм. Каса при Илинденската Организация, че се поминаха другаритѣ, ред. чл. на Благотв. Посм. Каса:

Дамянъ Георгиевъ, отъ софийското дружество на 15. VIII. 1938 г.

Тодоръ Станковъ, отъ софийското дружество на 22. IX. 1938 г.

Израилъ Якововъ Таликовъ, отъ софийското дружество на 30. X. 1938 г.

Съ тѣхната смъртъ Благотв. Посм. К. има 148, 149, 150 смъртни случаи.

Поканватъ се членоветѣ на Б. П. К. да се издължатъ до 150 см. случай включително.

Отъ Ржководното Тѣло на
Илинденската Организация

Българска Земледѣлска и Кооперативна Банка

НАРОДНО УЧРЕЖДЕНИЕ ЗА ОБСЛУЖВАНЕ СЪ КРЕДИТЪ БЪЛГАРСКОТО СТОПАНСТВО И КООПЕРАЦИИ

Основано въ 1864 г. Преустроено въ 1879, 1904 и 1934 г.

Основенъ капиталъ и запасни фондове на 31 декемврий 1935 г.

1,500,000,000 лева

Капиталътъ е неограниченъ

Въ края на всѣка операционна година къмъ собственитѣ банкови сръдства се прибавя и цѣлата чиста печалба.

ОБСЛУЖВА СЪ КРЕДИТЪ:

Земледѣлскитѣ стопанства, земледѣлскитѣ кредити и кооперативни потрѣбителни сдружения, тѣхнитѣ съюзи и воднитѣ синдикати; занаятчийтѣ и занаятчийскитѣ кооперации; популярнитѣ банки и тѣхнитѣ съюзи.

Доставя:

Земледѣлски орждия и машини, подобрани семена за посѣвъ на зърнени храни и фуражъ, меденъ сулфатъ (синъ камъкъ) за прѣскане и предпазване лозята и овощнитѣ градини отъ болести и за защита отъ паразити; купува бакъръ, дървенъ материялъ, смазочни и горивни материали, занаятчийски материали и пр.

Притенава:

16 антрепозитни складове за пашкули съ пашкулосушилни въ главнитѣ бубоотгледни и производителни села и градове, 8 модерни винарски изби.

Надзирава:

Кооперативното розоварене и посрѣдници за продажбата и износа на розовото масло.

Посрѣдници:

За продажба и износъ за чужбина на земледѣлски произведения, събирани отъ кооперативнитѣ сдружения: тютюнъ, пашкули, розово масло, прѣсни, сухи и консервирани плодове, зърнени храни и фуражъ, машини, сахтиянъ, килими и др.

Застрахова:

Земледѣлскитѣ култури срещу градушка и други природни стихии; добитъка срещу смъртъ и злополука; държавни и обществени имоти срещу пожаръ и вѣршачкопритежателитѣ срещу гражданска отговорность.

Извършва:

Всѣчки банкови операции, приема спестовни влогове, срочни и безсрочни, при най-износни условия.

СЕДАЛИЩЕ И УПРАВЛЕНИЕ ВЪ СОФИЯ

100 клона и 48 агенции въ всѣчки производителни земледѣлски градове и села, 250 популярни банки въ цѣлата страна, които извършватъ влогово-акредитивна служба. Постоянна кооперативна изложба въ София — произведения на занаятчийски производителни кооперации и на занаятчий, членуващи при популярни банки, и подвижна занаятчийска изложба въ всѣчки по-голъми центрове на Царството.

Македонска Народна Банка А. Д.

Капиталъ 40,000,000 лева. — Централа — София.

Клонове: — Г.-Джумая, Петричъ, Неврокопъ, Св. Врачъ.

Телеф. № 2-51-96, 2-51-97.

Телеграф. адресъ: „МАКЕДОНБАНКЪ“

Адресъ: Бул. Дондуковъ, 33 (собствено здание)

Открива дебиторни текущи смѣтки. — Сконттира търговски портфейлъ

Приема за инкасо полици, платими въ България и чужбина, при много изгодни условия

Отпуска заеми срещу залогъ на бѣжански облигации, които приема сѣщо и на хранение безъ правопазене и се грижи по инкасиране купонитѣ.

Приема срочни и безсрочни влогове при много изгодни лихви и условия.

Извършва преводи навсѣкжде въ България и чужбина.

Издава гаранции за участие въ търгове и предъ частни предприятия.

Първостепенни кореспонденти въ цѣла България и въ чужбина.



ПЕЮ ЯВОРОВЪ

НАШИЯТЪ КАЛЕНДАРЪ

Ръководното тѣло на Илинденската Организация предлага на родолюбивото българско гражданство и на своитѣ членове своя календаръ за 1939 година, украсенъ съ lika на високо почитания и всеобщо уважавания поетъ-революционеръ, на илндинеца **Пею Яворовъ**.

Пламененъ патриотъ, безгранично любящъ Българския родъ, отъ които краища на българската земя и да произхождаше той, въ неговото любвеобилно сърдце като въ събирателна леща се отразяваха идеалитѣ и копнежитѣ за свобода на останалитѣ въ робство негови братя. Възгорденъ отъ възторга, съ който тѣ бѣха отдали имотъ и животъ за спасението имъ отъ вражеско иго, очарованъ отъ себеотрицанието, съ което всѣки — отъ най-малкия до най-големия — бѣше отдалъ здраве и или за благополучния изходъ на поетата борба, вѣренъ другаръ и съмишленикъ на апостолитѣ на революционното дѣло въ Македония и Одринско, Пѣю Яворовъ презрѣ спокойния свой животъ въ страната, която бѣ го родила и която бѣ го окришила съ всичкото си внимание и почитъ, и съ пушка на рамо, издигнатиятъ до висинитѣ на Парнасъ, Боговдѣхновениятъ и увѣнчанъ безсмъртенъ пѣвецъ на българскитѣ идеали, трѣгна рамо до рамо съ най-обикновения четникъ и отиде тамъ, въ най-чаровната но най-нѣщастна страна въ свѣта да пролѣе своята кръвъ за спасението на брата-робъ. И неговиятъ примѣръ зарази маса поклонници предъ чувовния подвигъ на възстаналия народъ и редоветѣ на В. М. О. Р. О. се украсиха съ най-достойнитѣ представители на освободената частъ отъ отечеството и се поде борба на животъ или смъртъ, борба, която разкъса мрака и просияха лжчитѣ на свободата. Страшниятъ грѣхъ само на дребни хора хвърли страната въ потъмно робство, но надеждата за възтържествуване на правдата никога не е изчезвала — правдата е безсмъртна.

Нека украсимъ домоветѣ си съ lika на най-достойното чадло, което българската земя до сега е създала.

Отъ Ръководното Тѣло
на Илинденската Организация